

Ministeren for teknisk samarbejde med udviklingslandene (K. Helveg Petersen): Jeg takker for den velvillige behandling, forslaget har fået, og skal blot her understrege, at jeg håber, vi i løbet af sommeren vil kunne komme med fyldige oplysninger om det spørgsmål, der er rejst over for mig, nemlig i hvilket omfang landbrugsproduktionen kan indgå i vore bistandsprogrammer.

Hermed sluttede forhandlingen.

Ændringsforslaget om en ny affattelse af lovforslagets tekst og teksten i den således ændrede affattelse vedtoges uden afstemning.

Lovforslagets overgang til tredje behandling vedtoges uden afstemning.

Første næstformand (Kaj Andresen): Jeg foreslår, at lovforslaget går direkte til tredje behandling uden fornyet udvalgsbehandling. Hvis ingen gør indsigelse mod dette forslag, betragter jeg det som vedtaget. (Ophold). Det er vedtaget.

Den næste sag på dagsordenen var:

Forhandling om undervisningsministerens redegørelse af 9. maj 1968 om højere forberedelseseksamen.

(Redegørelsen (nr. II) findes i tidenden sp. 2791).

K. B. Andersen: Jeg vil gerne allerførst takke ministeren for den redegørelse, vi fik her forleden dag, og dermed for muligheden for denne debat om højere forberedelseseksamen. Jeg er helt enig med nogle bemærkninger, som tingets høje formand fremsatte i Berlingske Tidende i går om værdien af sådanne principielle uddannelsesdebatter. Men når det er sagt, og selv om mit parti har været med til at foreslå ministerens redegørelse debatteret, når den nu engang var fremkommet, vil jeg gerne tilføje, at det efter min bedste overbevisning ville have været rimeligere at lade denne ministerredegørelse vente til efteråret, så der kunne have været mere nyt at melde, flere erfaringer at øse af, og det var jo også det, vi var

enige om i udvalget, sådan som det fremgår af udvalgsbetænkningen. Der var i betænkningen udtalt ønske om en debat til efteråret på grundlag af en redegørelse. Men ved HF-lovens anden behandling for kun 3 uger siden forlangte flere af regeringspartiernes ordførere ministerens redegørelse rykket frem til nu, og det måtte jo nødvendigvis betyde, at redegørelsen ikke kunne få den bredde og fylde, den ellers ville have kunnet få, når vi havde viden om sommerens erfaringer, og når svarene fra læreanstalterne og andre ting kunne indgå i den. Men vel til ære for konservativ og radikal utålmodighed over for ministeren må debatten tages på næsten, eller rettere sagt, helt samme baggrund som anden behandling af lovforslaget for få uger siden.

Da redegørelsen på den baggrund ikke kan byde på nye eller overraskende synspunkter, er der jo ikke meget at være uenig i; men jeg vil dog gerne benytte lejligheden til en lille korrektion af den historiske fremsstilling.

Ministeren siger i sin redegørelse, at HF-forslaget blev fremsat i overensstemmelse med det, som læreruddannelsesudvalget havde foreslået. Jeg tror roligt, jeg kan sige — og jeg er lige ved at tro, at jeg kan sige det på vegne af dem, der var med til at føde HF i sin tid — at sådan følte vi det ikke, og sådan var det ikke. På dette punkt fandt vi læreruddannelsesudvalget — som på andre punkter gjorde et udmærket arbejde — for fantasiløst og for snævert. Læreruddannelsesudvalget tænkte sig jo bl. a., som det fremgår af udvalgets betænkning, kurserne til adgangsprøven som et helt naturligt led i seminariets struktur. Allerede i det forslag, jeg fremsatte i maj 1965, tog jeg disse kursus ud — ud fra en fornemmelse af, at det ikke gik at knytte dem så tæt til seminarierne — og bebudede et særligt lovforslag samtidig med fremsættelsen eller genfremsættelsen af læreruddannelsesloven i samlingen 1965-66. Ved denne genfremsættelse var også bestemmelserne om den særlige adgangsprøve til seminariet taget helt ud af læreruddannelsesloven, og i stedet for kom det selvstændige lovforslag om en ny og særlig adgangsvej ikke alene til læreruddannelsen, men til de videregående uddannelser. Altså det, der for mig var afgørende — og jeg tror, eller jeg ved, at jeg roligt kan sige: det, der

[K. B. Andersen.]

for folketingsudvalgets medlemmer var afgørende — det var straks fra starten at frigøre disse kursus fra seminarierne for at være sikker på at undgå en ny blindgyde, og på det punkt var vi altså i modsætning til læreruddannelsesudvalgets forslag. Jeg håber, ministeren tilgiver mig denne lille historiske korrektion.

De problemer, der særlig trænger sig på, er jo dem, der var nævnt i udvalgets betænkning for nogle uger siden: spørgsmålet om adgangskravene ved HF, spørgsmålet om kompetencen, altså hvad den giver adgang til, og endelig spørgsmålet om, hvor vi skal placere de forskellige HF-kurser.

Hvad spørgsmålet om adgangen angår, hed det jo straks fra starten, at HF skulle være åben nedad. Det blev i fremsættelsestalen — Folketingstidende 1964-65 sp. 5424 — sagt på følgende måde:

„Det er ikke hensigten, at man skal bygge på nogen bestemt eksamen, men der skal kunne bygges videre på folkeskolens forskellige linjer, og også den, der har forberedt sig helt privat, skal kunne indstille sig til prøven. Det er efter min mening helt afgørende, at også folk, der efter nogle års praktisk virke gerne vil begynde en læreruddannelse, fortsat har mulighed derfor.“

Og senere i bemærkningerne til HF-forslaget, da det fremkom — Folketingstidende 1965-66, tillæg A. sp. 568 — hed det bl. a.:

„I de nærmere regler om undervisningen til højere forberedelseseksamen tænkes det kundskabsniveau præciseret, som undervisningen må tage sit udgangspunkt af. Man lægger megen vægt på, at denne undervisning skal være åben, ikke blot „opad“ til forskellige videregående uddannelser, men også „nedad“, og der tænkes derfor ikke stillet krav om en bestemt eksamen eller lignende, for at en elev kan optages på et kursus til højere forberedelseseksamen. Realeksamen eller afsluttende prøver i væsentlige fag i 10. klasse med tilfredsstillende resultat vil umiddelbart kunne give adgang til kursusundervisningen, men den, der ad andre veje har skaffet sig det grundlag, denne undervisning bygger på, må have adgang til at deltage i den.“

Og disse bemærkninger blev uddybet i fremsættelsestalen i oktober 1965 — Folketingstidende 1965-66 sp. 82 — hvor jeg sagde:

„Det er min opfattelse, at der er brug for en uddannelse på dette plan som et tilbud ved siden af gymnasiet med et mere alment indhold og åben for en større kreds og til dels med andre forudsætninger. Det er klart, at undervisningen til højere forberedelseseksamen må tage sit udgangspunkt i et vist almindeligt kundskabsniveau, ellers kan den ikke lægges til rette. Men der skal ikke stilles krav om, at dette kundskabsniveau skal være nået på nogen bestemt måde eller konstateret ved ganske bestemte eksaminer eller prøver.“

Med andre ord: denne HF-forberedelse skulle være et led i det almindelige arbejde væk fra de stive systemer over mod et mere personligt uddannelsessystem, der tager udgangspunkt i den enkelte elevs behov og krav, og hvor man forsøger at tilpasse uddannelsen efter eleven og ikke tvinger eleven ind i et alt for stift system. Det var med andre ord et forsøg på at bygge uddannelsen op efter princippet: hvad kan du? i stedet for at spørge: hvilke eksaminer har du taget i en ganske bestemt emballage, måske endda for så og så længe siden?

De medlemmer af tinget, der er fortrolige med det ansøgnings-skema, som man har fået, når man ville på HF-kursus, ved jo også, at der står på dette skema: har ansøgeren modtaget anden undervisning end i folkeskolen? Og så remses der op i parentes: aftenskole, ungdomsskole, højskole, teknisk skole, landbrugsskole, handelsskole m. v. Det er altså helt klart, at sigtet var at holde HF virkelig åben nedad, og spørgsmålet er: er det lykkedes?

Her er det jeg beklager lidt, at vi får redegørelsen nu i stedet for til efteråret, for så havde vi dog haft lidt flere erfaringer. Men det er vel nok rigtigt, at der allerede nu er visse uro-signaler. Jeg har bemærket mig en artikel i Gymnasieskolen i november 1967, hvor undervisningsinspektør Ib Juul har skrevet noget om tilgangstallene for de forskellige grupper, og hvor han kommer til det resultat, at af dem, der blev optaget i fjor, er 91,1 pct. elever med realeksamen, kun 3½ pct. kommer fra 9.-10. klasser, og

[K. B. Andersen.]

5,4 pct. kommer med anden baggrund. Vi kan vel nok sige, at det var ikke helt sådanne cifre, vi så for os, da vi i sin tid vedtog HF.

Det fremgår i øvrigt af Ib Juuls artikel, hvad jeg også synes det har interesse at nævne, at en løselig opgørelse viser, at den procentvise andel af forældre fra de lavere statusklasser er væsentlig højere her end til gymnasiet. Det har man dog altså allerede nået i første omgang, at man har fået brudt nogle, skal vi sige, af de sociale skranker for forberedelse til videre uddannelse ned.

Jeg vil gerne give tilslutning til de synspunkter, som ministeren i redegørelsen fremfører på dette punkt; de viser, at vi er enige i sigtet, og at ministeren har viljen til en administration helt på linje med det, jeg her har givet udtryk for, og jeg skal ikke lægge skjul på — forhåbentlig uden at det provokerer fru Ellen Strange Petersen for stærkt — at jeg specielt har glædet mig over ministerens bemærkninger om en udelt 9-årig skole som, om jeg så må sige, en god idé.

På den baggrund er det vel ikke unaturligt, at man efter at have set aviser til morgen spørger ministeren, om vi kan vente en godkendelse af de meget interessante forsøg, man nu lægger op til i Glad-saxe kommune med en virkelig konsekvent gennemført tilvalgsskole. Der er jo ingen tvivl om, at det, vi er på vej henimod, er gymnasiet som én af flere adgangsveje, et af mange ungdomstilbud, og derfor må vi i vores vurdering af disse ting også væk fra — og jeg beklager igen at måtte sige det, fordi vi i øvrigt arbejder så godt sammen med fru Ellen Strange Petersen i udvalget — den elevatorterminologi, som fru Ellen Strange Petersen benyttede sig af, da hun sagde her i HF-debatten for nylig, at HF skulle være en eksamen på niveau over realeksamen og et stykke under studentereksamen. Det er efter min mening udtryk for en statisk tankegang. Det er, som om man — jeg ved ikke, om formanden tillader, at jeg siger: med djævelens vold og magt — vil have det nye nøjagtigt placeret ind på sin plads i det bestående system. Men altså, det afgørende for mig på dette punkt er, at vi fastholder sigtet nedad, og jeg forstår, at ministeren er helt enig heri.

Det andet problem, vi skulle arbejde med, var spørgsmålet om at holde denne undervisning åben opad, og det er jo lige så afgørende for, om det eksperiment, der hedder HF, skal lykkes. Udgangspunktet må være, at dette ikke er en ringere vej og ikke er en bedre vej, men at det er en anden vej, og at vi derfor ikke skal måle den ud fra studentereksamen, sådan som fru Ellen Strange Petersen gjorde det i sit indlæg her den 25. april. Studentereksamen — uden at sige noget ondt om den i øvrigt — har jo dog ikke vist sig som den helt ideelle adgangsvej til de videregående uddannelser. Jeg synes nok, der kan findes erfaringer for, at det ikke er en så ideel adgangsvej til de videregående uddannelser, at vi har grund til at måle alt nyt i forhold til studentereksamen, fordi den nu har den stærke tradition bag sig. På dette punkt er ministerens redegørelse måske ikke helt tilfredsstillende, ikke fordi ministeren tager afstand fra denne tankegang, men fordi ministeren, synes jeg, måske har lagt for lidt vægt på HF's særlige arbejdsformer, på HF's særlige prøveformer, netop noget af det, som optog folketingsudvalget så vældig stærkt; jeg tror ikke, der var noget enkelt punkt, der blev drøftet mere i folketingsudvalget i sin tid. Det hedder bl. a. i folketingsudvalgets betænkning, at det afgørende må være, at det ved prøven dokumenteres, at de studerende er i stand til at vurdere et fagligt stof og arbejde selvstændigt dermed. Som følge heraf er det af største betydning, at man anvender prøveformer, der ud over at vurdere eksaminandens kundskaber i de enkelte fag også giver mulighed for at vurdere, om den for den videre uddannelse fornødne modenhed og selvstændighed er til stede. Og i studieplansudvalget — og der er i parentes bemærket grund til at sige tak til studieplansudvalget for dets fortræffelige arbejde — var man inde på det samme og sagde bl. a., at det, det gjaldt om, var, at eksaminanden fik mulighed for selvstændigt at behandle spørgsmålene, fik mulighed for at vise sine styrkeområder, mens eksaminator har en mere justerende funktion til sikring af en passende dybde og alsidighed. Hvis vi kunne komme ind på prøver af den karakter, ville de virke positivt tilbage på undervisning og arbejds-

[K. B. Andersen.]

former i HF — derom er der ingen tvivl; de ville også virke fremad, så vi kunne få nogle fornuftigere prøver i folkeskolen. Jeg skal ikke komme ind i en stor eksamensdebat i øvrigt, men jeg kan komme med et lille hjertesuk: hvad gør vi for i højere grad at få lignende prøve- og arbejdsformer til at slå igennem i gymnasiet? Det må ministeren jo netop på første hånd kunne sige os noget om. Der er heller ingen tvivl om, at hvis det lykkes at skabe prøver af den art, der her er tale om, vil en masse af eksamenshysteriet falde væk, for så er det ikke en afcheckning af de parate kundskaber; men så er det en appel til elevens modenhed; det vil netop give en større studieegnethed, og derfor har vi også ret til at vente åbenhed og god vilje fra universiteter og læreanstalter. HF må ses som et led i et system af flere adgangsveje; der er ikke tale om at sænke niveauet — det var også en af de ting, fru Ellen Strange Petersen var bange for — men der er tale om at kalde uddannelsesreserver frem, selv om de ikke har fulgt de traditionelle uddannelsesveje.

Ud fra disse betragtninger kan jeg godt være enig i de løsninger, som ministeren peger på, med eventuelle tillægsgag og måske en lidt blød indslusning, men jeg må sige, at jeg kan ikke være enig i den meget firkantede formulering, som planlægningsrådet og studieplansudvalget har på dette punkt, hvor man sammenligner HF og studentereksamen på en alt for firkantet måde, og jeg må beklage, at her er jeg jo altså igen uenig med fru Ellen Strange Petersen. Vi kan ikke opretholde en socialt og traditionelt bestemt udvælgelse, fordi der i øjeblikket er pladsmangel på universiteterne; det vil give en adgangsbegrænsning af meget uheldig karakter. Vi må igen sige, at vi skal ikke sænke niveauet, men vi må dog ikke glemme, at baggrunden for HF er; at HF'ere og studenter på seminarierne skal læse sammen. Det er afgørende vigtigt for os, at vi fastholder HF som en åben eksamen opad, der giver mulighed for personligt valg af studievej. Jeg er tryk ved ministerens indstilling på dette punkt, og jeg vil med interesse afvente svarene fra universiteterne og læreanstalterne.

Og så det næstsidste punkt, spørgsmålet om placeringsmulighederne. Der er jo almindelig enighed om, at det ikke er seminariernes opgave, og jeg synes, der er grund til at anerkende den stilling, Dansk Seminarieforening har taget i denne sammenhæng. Den nuværende...

Formanden: Taletiden er udløbet.

K. B. Andersen: Jeg vil gerne i næste omgang have lov til at vende tilbage til det, jeg havde regnet med at sige i denne omgang.

Ellen Strange Petersen: Jeg vil gerne på min gruppes vegne takke undervisningsministeren for redegørelsen om højere forberedelseseksamen, og i modsætning til hr. K. B. Andersen vil jeg også gerne takke ministeren, fordi han trods denne tids store travlhed har imødekommet ønsket om denne redegørelse og om en debat om HF allerede i denne folketingsssamling. Hvis der er noget at rette, noget, der er for firkantet, som hr. K. B. Andersen var inde på det, så er det da nyttigt, at vi får gjort det så tidligt som muligt. Men først og fremmest vil jeg takke for indholdet af redegørelsen. Jeg synes, problemstillingen er blevet væsentligt klarere, efter at ministeren har trukket linjerne op for HF-lovens tilblivelse, for dens administration og dens fremtidsmuligheder.

Af den debat, der er nævnt, og som fandt sted her i folketinget for nylig i forbindelse med nogle mindre ændringer i loven, fremgik det, at der i praktisk taget alle partier herskede usikkerhed med hensyn til højere forberedelseseksamen, og alle ordførere udtrykte en vis bekymring. Der blev udtrykt betænkelighed med hensyn til den kategori unge, der er blevet optaget på de hidtidige 16 HF-kurser landet over. 88 pct. af dem har realeksamen. Jeg har ikke set det tal, hr. K. B. Andersen nævnte, men jeg synes også, 88 pct. er et højt tal. Af den statistik, jeg har set, fremgik det, at kun 5 pct. kommer direkte fra anden skoleform, og kun knap 7 pct. har været ude i livet, som man siger. Og det var ikke mindst denne sidste kategori, manden fra ploven eller pigen fra kontoret, der blev tænkt på, da man lavede HF-loven og omhyggeligt

[Ellen Strange Petersen.]

udelod eksamenskrav fra optagelsesbetin- gelserne til kurserne. Der blev også her i folketinget udtrykt bekymring for, at HF- kurserne, der har fået en væsentligt dyrere, men muligvis også mere tillokkende under- visningsform end gymnasierne, skulle blive en alvorlig konkurrent til gymnasiet.

Og endelig blev der, bl. a. af mig, udtalt stor betænkelighed ved den bløde indslus- ning til universiteterne, som HF-studie- plansudvalget sammen med et underudvalg under planlægningsrådet har bragt i forslag. Som det blev udtrykt af en anden ordfører, har det ikke været folketingets mening, at HF skulle være en billig studentereksamen.

Den skillelinje, som ministeren trækker mellem højere forberedelseseksamen og gym- nasiet, kan jeg helt bifalde. Optagelseskri- teriet til gymnasiet er relativt strengt og baseret på dygtige elever fra 2. real, even- tuelt 3. real, mens HF har en mere åben adgang, siger ministeren i redegørelsen. Det vil altså sige, at kravene til optagelse på HF-kurser må være mindre end til optagelse i gymnasiet. Måske er det ikke kommet tyde- ligt frem i det første år, hvor der af 1.900 ansøgere kun er optaget godt 800, og man formentlig har taget dem, der blev anset for bedst egnede.

Ministeren fremhæver, at gymnasiet og studenterkurserne hidtil har været den ene- ste officielle vej til de højere uddannelser, og at dette forhold i nogen grad har haft uheldige virkninger i folkeskolen, fordi det gjorde eksamensafdelingen, der var adgang- givende til gymnasiet, særlig attraktiv til skade for den anden del af folkeskolen, der ikke åbnede nogen vej frem, og det er denne skævhed, som HF bl. a. skal søge at bøde på. Det er helt rigtigt, at dette var et mål for det folketingsudvalg, der arbejdede med HF-loven; man ville netop hjælpe de unge, der af en eller anden grund ikke var kommet i eksamensafdeling, og som måske efter at have været ude af skolen i nogle år havde lyst til at læse videre. Men er man ikke tem- melig langt fra dette mål, når kun 12 pct. eller måske mindre endnu af den første år- gang HF'ere ikke kommer med en realeksa- men? De 88 eller 90 pct. var altså inde på den reglementerede eksamensvej i forvejen; medmindre deres eksamensresultater lå un- der, hvad der skal til for at komme i gym-

nasiet, havde de mulighed for at gå normalt ind i gymnasiet eller for at gå på et studen- terkursus og tage studentereksamen på de samme 2 år, som det nu tager dem at tage HF-eksamen. Men man må vel forstå mini- sterens redegørelse sådan, at det er meningen, at der skal være en noget blødere indslus- ning, for nu at bruge denne nye vending, til HF-kursus end til gymnasiet. Det er ikke imod lovens ånd, men jeg vil alligevel gerne understrege, at det var de to andre kate- gorier unge, dem fra 10. klasse og dem fra erhvervslivet, der særlig blev tænkt på, da HF-loven blev lavet. Der skulle også være en vej frem for dem, også selv om den måske skulle blive lidt længere end den normale eksamensvej. Det har aldrig været tanken, i hvert fald ikke da jeg gav min tilslutning, at HF skulle være en genvej.

Vi tænkte som sagt i udvalget ikke så lidt på de noget ældre, der måtte ønske videre uddannelse, og i min gruppe lægger vi stor vægt på, at de ikke bliver glemt. Vi skal ikke afvise tanken om kostskoler, som ministe- ren er inde på, men personlig tror jeg mere på eftermiddags- eller aftenkurser, som blandt andre hjemmearbejdende husmødre kunne søge. Jeg er overbevist om, at der ikke mindst blandt gifte kvinder er mange, der sidder med et behov for videre skolegang.

I forbindelse med den skævhed i uddan- nelsesbilledet, som ministeren omtalte, har jeg én indvending — i øvrigt den eneste — til redegørelsen. Ministeren siger, at den omtalte skævhed, der også er medvirkende til en skæv social rekruttering til den højere uddannelse, vil man måske bedst kunne modvirke ved f. eks. at have en udelst 9-årig skole. Den 9-årige skole, som det konserva- tive folkeparti arbejder for, forudsætter differentieret undervisning i de ældste klasser, en differentiering, der kan sikre, at de dygtigste elever ikke sinkes af de mindst dygtige. Det må vist anses for tvivlsomt, om man kan føre samtlige elever frem til gymnasiale uddannelser. Men vi er alle enige om, at uddannelsessystemet skal være så rummeligt og så smidigt, at alle uanset økonomiske forhold og uanset hvor i landet de bor, kan få mulighed for at komme så vidt i uddannelse, som deres evner og inte- esser berettiger dem til. Men delinger slipper man ikke for. De unges veje vil være og skal være forskellige. Det vigtigste må være, at

[Ellen Strange Petersen.]

uddannelsesvejene aldrig er definitivt lukkede, men at der er mulighed for at skifte spor f. eks. for den unge, der modnes langsommere end sine jævnaldrende, eller som først på et ret sent tidspunkt får lyst til en boglig uddannelse; her var det, at HF som almen uddannelse var tænkt placeret, men den plads kan den kun have, hvis der virkelig er bred adgang til HF-kurserne og ikke et mere eller mindre camoufleret krav om realeksamen som adgangsbevis.

Det var den ene side af sagen. Det andet vigtige problem er HF-eksamens kompetence til videreuddannelse. Ministeren fremhæver, at HF standser på et lavere fagligt niveau end gymnasiet; hr. K. B. Andersen er sikkert også opmærksom på, at det står i ministerens redegørelse, og jeg regner med, at vi så er enige på dette punkt. Det er helt i overensstemmelse med loven. I den betænkning, som ministeren har citeret, tales der om de fornødne tillægsprøver på de områder, hvor HF ikke måtte være direkte adgangsgivende. HF er ikke og er ikke tænkt som en studentereksamen; den er ganske vist nødt til at være noget i retning af en studentereksamen, fordi HF-eksaminander, der kommer på seminarier, skal kunne uddannes på lige fod med seminarieelever, der har studentereksamen. I hvor høj grad det vil lykkes, kan man jo ikke sige, før den nye seminarielov træder i kraft, men alle sagkyndige synes jo at mene, at det vil kunne gå.

Alle må vist erkende, at det studieplansudvalg, der har tilrettelagt HF-undervisningen, har haft en meget kompliceret opgave. Der skal være åbent nedad, og der skal være åbent opad, og man må dele ministerens beundring for det arbejde, der er udfoldet med at få undervisningen i gang på en måde, der tydeligt virker tillokkende. Den store tilgang afslører jo klart, at formen er tiltrækkende; men problemerne er ikke løst hermed. Ministeren siger, at det springende punkt er HF's kompetence. Her synes jeg det er vigtigt at holde fast ved den anden af ministerens udtalelser, nemlig den, at mens gymnasiet er en 3-årig fortsat almen uddannelse, der fortrinsvis sigter mod universiteter og højere læreanstalter, er HF en 2-årig, der sigter mod andre videregående uddannelser som læreruddannelsen,

teknika, landbohøjskole, sociale højskole o. lign. Der er altså forskellige muligheder for studenter og for HF-eksaminander, og det synes jeg ikke der er nogen grund til at beklage; vi behøver da ikke alle sammen nødvendigvis at komme rundt om universiteterne. Men HF skal ikke være en ny blindgyde, det har alle været enige om. Det skal være muligt for en HF-eksaminand at supplere sin viden, så han eller hun kan gå på universitet eller anden højere læreanstalt. Uenigheden opstår, når man skal drøfte, hvor og hvordan denne tillægsviden skal erhverves. Som jeg tidligere har nævnt, er jeg og min gruppe med mig meget betænkelig ved det bløde indslusningssystem, som planlægningsrådet har fundet frem til, og som forudsætter, at man foretager en omvurdering af studentereksamen og deler studenterne op som mere eller mindre veltilpassede til det studium, de vælger sig. Det kan ikke være rimeligt at pille ved studentereksamens kompetence, fordi man er utilfreds med HF's kompetence. HF's problemer med hensyn til tillægsprøver kan løses, uden at man om- eller nedvurderer studentereksamen. Det vil være billigst og mest rationelt at lade de HF'ere, der måtte ønske at studere videre, tage de tillægsprøver, de måtte behøve, før de begynder på det egentlige studium, fremfor at sluse dem blødt ind og lade dem begynde samtidigt på et forlænget studium.

I øvrigt er det muligt allerede i dag at komme på universitet uden studentereksamen, men efter ansøgning og på dispensation. Ville det ikke være klogt at give eventuelle HF-ansøgere en sådan dispensation i første omfang, før man lavede en generel ordning? Det drejer sig jo ikke bare om penge om lokaler og lærere, det drejer sig først og fremmest om unge menneskers fremtid. Der er ingen, der vinder noget ved at lade en hel kategori unge forsøge sig og eventuelt lide nederlag. Det allervigtigste i hele uddannelsessystemet må være at få sporet de unge ind på veje, hvor de egner sig og kan gøre sig gældende. Skuffelser og nederlag kan man ikke helt undgå, men det må være målet at gøre disse skuffelser og nederlag så få og så små som muligt.

Med disse ord vil jeg endnu en gang sige tak til ministeren og anmode om, at vi i det faste undervisningsudvalg må blive holdt

[Ellen Strange Petersen.]

løbende orienteret om udviklingen inden for HF.

Robert Christensen: Jeg vil gerne på venstres gruppes vegne takke ministeren for den redegørelse, vi har fået, og som er den direkte anledning til den debat, vi nu er i gang med.

Med hensyn til indledningsbemærkningerne om det historiske vil jeg gerne bekræfte, at det er jo rigtigt, at vi lavede HF-uddannelsen i sin tid især med henblik på læreruddannelsen, altså i stedet for de præparandklasser, der var ved seminarierne. Disse præparandklasser var jo nogle uhyggelige blindgyder i uddannelsessystemet, idet de elever, der ikke blev optaget på seminariet, ikke kunne bruge denne uddannelse til et andet formål. Men når det er sagt, vil jeg gerne have lov at sige, at vi tænkte jo ikke alene på læreruddannelsen. Vi tænkte jo i det udvalg, der lavede loven, at den efterhånden skulle blive en ny adgangsvej til praktisk talt alle uddannelsesformer. I bestemmelserne om HF står der, at for at man kan blive optaget på et HF-kursus, skal færdighedsfagene, det vil sige fagene matematik, fremmedsprog, fysik, være i orden, der skal være et standpunkt, som er forsvarligt. Men der står ikke noget om andre fag, og der står ikke i loven, at standpunktet i disse færdighedsfag skal være erhvervet et bestemt eller nogle bestemte steder. HF er og HF skal være åben for alle, alle skal have en mulighed for at komme på HF-kursus, uanset hvor de har erhvervet kundskaberne. De fleste elever, viser det sig jo nu, kommer med realeksamen, og det kan nok være ganske naturligt, for vi har jo udbygget vort uddannelsessystem sådan, at vi har fået realoverbygning på alle større skoler eller skoleforbund; derfor bliver der jo efterhånden flere og flere unge mennesker, der har realeksamen, derfor er det naturligt, at de går denne vej.

Men når jeg har sagt dette, vil jeg gerne sige, at det alligevel for os er noget betænkeligt. Det er jo sådan, at vi har et 3-årigt gymnasium, der fortrinsvis bygger på 2. real, og nu har vi lavet et 2-årigt HF-kursus, og hvis det så kommer til fortrinsvis at bygge på 3. real, så har vi her to uddannelsesformer, som tager lige lang tid, ele-

verne er færdige i samme alder, og to uddannelsesformer, der giver omtrent samme standpunkt. Når de mange med realeksamen vælger HF, så finder jeg, at det kan være naturligt, fordi HF-studiet vel er mere interessant, HF er en tilvalgsskole, og det vil sige, at undervisningsformen er tilrettelagt derefter, sådan at der er mere selvarbejde, mere gruppearbejde, og det finder unge mennesker nu engang interessant. Derfor vil jeg gerne vide: er det sådan, at den store tilgang fra 3. real til HF spores i en tilsvarende mindre tilgang til gymnasiet? Er der tale om, at elever vælger denne vej i stedet for at vælge gymnasiet? Hvis det er tilfældet, mener jeg, at vi må tage fat på at gøre gymnasiet mere interessant, sådan at HF ikke skal friste og blive en konkurrent til gymnasiet. HF er en parallel uddannelse til gymnasiet, men det skal være et opsamlingskursus for alle dem, der af en eller anden grund er kommet ud af et traditionelt skoleløb. Der skal også være adgang for elever fra 9.-10. klasser med prøver og for folk, der har erhvervet kundskaber i færdighedsfagene f. eks. på højskoler. Jeg kunne tænke mig, at vi fremover kunne få elever, der har erhvervet disse færdigheder på en aftenskole; der skal også være åbent for disse. Der skal være åbent for manden fra værkstedet, som der står i ministerens redegørelse.

Jeg gør her opmærksom på, at det forlyder, at kvindekommissionen har fundet ud af, at $\frac{2}{3}$ af de gifte kvinder her i landet ikke har nogen egentlig uddannelse. Nu er det jo sådan, at kvinder gifter sig tidligere, og det vil sige, at mange kvinder stadig væk er unge, når børnene er nogenlunde fra hånden. Jeg er sikker på, der er mange af disse gifte kvinder, der gerne vil have en egentlig uddannelse. En hel del af dem er også egnede til en boglig uddannelse, og jeg mener, at HF må stå åben for dem, der har lyst til denne uddannelse. Det er vel ikke sådan, at man, når man udvælger eleverne til HF, giver fortrinsstilling for dem med realeksamen? Jeg mener ikke, at de, der har realeksamen, skal udelukkes, der skal være lige adgang for alle, men jeg ved ikke, om ministeren kan sige noget om denne udvælgelsesform.

Hvad placeringen angår, placerede vi jo i første omgang HF-uddannelsen ved semi-

[Robert Christensen.]

narierne; det var vel naturligt. Nu har vi lige lavet en ny lov, hvorved vi placerer en stor del af den ved gymnasierne, det er jo også rigtigt, for det gælder om, at de fleste mennesker her i landet eller i hvert fald så mange som muligt får så kort en afstand som muligt til et HF-kursus, de ønsker at søge, og for mange af de såkaldt ældre er det jo absolut nødvendigt, idet mange af dem er gift og har svært ved at flytte deres hjem på grund af 2 års studietid. Ministeren nævner, at det overvejes, om ikke en kostskole vil være det bedste for sådanne elever. Jeg tror, ideen er god; den lyder i hvert fald interessant, men jeg vil gerne gøre opmærksom på, at det er jo ikke nok, at man opretter et kostskolekursus, for netop mange af den kategori af mennesker, jeg taler om, har jo ikke nogen mulighed for at søge en kostskole. Eventuelle statskursus eller andre former for specielle HF-kursus vil nok være det rigtige i en del større byer, men det klarer heller ikke alle problemerne.

Endelig vil jeg gøre opmærksom på, at det kan være vanskeligt for noget ældre mennesker at komme ind i et specielt gymnasie miljø, og derfor vil jeg være glad, hvis der også kan blive studiemuligheder et sted, hvor der er et noget andet miljø end det, der findes blandt disse 16—20-årige. I HF-loven står der, at man ikke behøver at have deltaget i et HF-kursus for at indstille sig til HF-eksamen; jeg bemærker, at ministeren ikke i sin redegørelse har omtalt privatisterne. Jeg vil gerne spørge ministeren: er det sådan, at der er taget skridt til at afholde eksamen for disse, hvis der er nogen af dem? Er det sådan, at der i HF-studiet er en del laboratorieøvelser, der er nødvendige for at klare eksamen? Er der taget skridt til at åbne mulighed for deltagelse i sådanne laboratorieøvelser for dem, man kalder privatister, altså folk, der ikke går på et kursus? Hvis nu en skole, det være sig en højskole eller en anden form for skole, kunne tænke sig at undervise i nogle

fag, men ikke i alle fagene til HF, er det så sådan, at ministeren vil lade afholde eksamen for sådanne elever? Altså, jeg mener ikke, at de dermed skal kunne få en HF-eksamen, men de kunne få eksamen eller karakterer i nogle af fagene. Man kunne jo tænke sig, at der var adgang til visse studier, hvor man ikke krævede standpunktet dokumenteret i alle fagene, men kun i nogle fag.

Så vil jeg gerne sige lidt om HF's kompetence, altså den adgang, den giver til læreanstalterne, men jeg skal ikke gå i dybden; det er ikke det, der interesserer mig mest. I redegørelsen står der, at den nu er godkendt som adgangsgivende til visse uddannelsesinstitutioner. Jeg finder nu ikke nogen anledning til at råbe meget hurra af den grund; når man går det nærmere efter, viser det sig, at de fleste af de uddannelsesinstitutioner, der foreløbig har godkendt den, er sådanne, som i hvert fald formelt tidligere havde realeksamen som adgangsbetingelse, og så er det jo ikke så mærkeligt, at de også kan godkende en HF-eksamen. Vi i venstre mener, at det må blive sådan fremover, at HF med eventuelle tillægsprøver — og her er der jo ikke nogen forskelsbehandling i forhold til, undskyld jeg bruger udtrykket en forkert studentereksamen, for den kræver jo også visse tillægsprøver — bliver ligestillet med denne, således at den, som sagt med visse tillægsprøver, bliver adgangsgivende til alle læreanstalter. Vi føler os overbevist om, at de erfaringer, som især de lidt ældre elever har erhvervet ude i det praktiske erhvervsliv, gør, at de vil være lige så studiegnede som studenter, selv om det måske kan knibe med at være oppe på helt det samme standpunkt. Jeg er dog ikke så nervøs på dette område; jeg erindrer om, at da vi i 1958 lavede skoleloven med prøverne efter 8., 9. og 10. klasse, var der ikke nogen, der vidste, hvad disse prøver ville blive adgangsgivende til. Nu, 10 år efter, er de jo anerkendt overalt undtagen lige netop i etaterne; jeg føler mig overbevist om, at det lidt efter lidt vil gå på

[Robert Christensen.]

samme måde med HF-eksamen, og vi er tilfreds med, at det vil gå i denne retning.

Jeg vil gerne slutte med at sige, at hvis det ikke lykkes for os nu at få lavet denne HF-uddannelse sådan, at det bliver en ny adgangsform til en højere uddannelse, og viser det sig, at det kun bliver en anden måde at tage studentereksamen på, så føler vi i venstre os sikre på, at det ikke varer længe, før vi må til at lave en tredje uddannelsesform. For der må, der skal være mulighed for mennesker, som af en eller anden grund er kommet ud af et uddannelsesløb, til at komme ind igen. Jo mere udviklet, jo mere højt udviklet et samfund bliver, des mere bliver der brug for, at vi virkelig yder en indsats for at hjælpe disse mennesker.

Med disse ord vil jeg gerne endnu en gang takke ministeren for redegørelsen.

Bernhard Baunsgaard: Jeg vil gerne begynde med helt uforbeholdent at takke den højtærede undervisningsminister for den redegørelse, han gav i sidste uge vedrørende gymnasiets og HF, og også takke helt uforbeholdent for denne debat. I modsætning til det ærede medlem hr. K. B. Andersen tror jeg, at den vil vise sig særdeles nyttig, og jeg frygter jo for, at havde vi ikke fået den her før sommerferien, ja, så havde man fra oppositionens side sikkert fundet frem til, at det var helt utilstedeligt, at regeringen ikke allerede ville have debatten før sommerferien, så vi havde noget at diskutere i sommer. Men det er jo ikke nemt at gøre alle tilpas.

I redegørelsen begyndte undervisningsministeren med at fastslå, at oprindelsen til HF var et ønske, der først blev fremført i læreruddannelsesudvalget af 1960. Ønsket var dér begrundet i kravet om at stille større krav til eleverne på vore seminarier, bl. a. ved at kræve en bedre forudgående uddannelse. Sammen med dette krav om en bedre forudgående uddannelse rejstes kravet om, at en særlig adgangsuddannelse til seminarierne ikke måtte være en ny blindgyde, og man forestillede sig i udvalget, at blindgyden kunne undgås ved, at det var nemt at supplere uddannelsen, så man derefter havde en studentereksamen, der jo kan føre mange steder hen.

Da problemet om vor læreruddannelse så blev taget op her i det høje folketing, skete der en tilsyneladende lille, men efter min mening helt afgørende ændring, idet man besluttede, at det nye kursus ikke blot skulle give adgang til seminarierne, men også i sig selv give adgang til andre videregående uddannelser. Det var dette, det ærede medlem hr. Robert Christensen var inde på for et øjeblik siden.

Jeg vil gerne have lov til at dvæle lidt ved dette. For det første er der tilsyneladende to måder at undgå en blindgyde på; man kan, sådan som læreruddannelsesudvalget foreslog det, oprette en særlig uddannelse, der fører et ganske bestemt sted hen, f. eks. til seminarierne, og samtidig stille krav om, at denne særlige uddannelse skal være sådan udformet, at den viden og den uddannelse, man derved har erhvervet, er af en sådan beskaffenhed, at det er muligt ved at bygge på den at komme videre. Det må af indlysende grunde være naturligt at bruge udtrykket „at komme højere op i vort uddannelsessystem“. Man kan også, sådan som folketingsudvalget foretrak det, kræve, at den nye form for uddannelse ikke blot skal føre et bestemt sted hen, men også andre steder hen, i det væsentlige uden ekstrauddannelse. Da folketingsudvalget naturligvis er afgørende, blev resultatet for HF, at den nu samtidig fører andre steder hen, og fuldstændig logisk og helt i overensstemmelse med sin indstilling forlangte folketingsudvalget, at HF i videst muligt omfang skulle være en almen eksamen.

Denne indstilling og dette krav fra folketingsudvalget har imidlertid en pris. Hvis HF skal føre flere steder hen og især være almen, så er det indlysende, at HF ikke i så høj grad, som hvis disse betingelser ikke var der, kan tilgodese de krav, der er nyttige og særlige for seminarierne. Det, der mangler i foruddannelsen, må seminarierne så selv lære de fremtidige lærere, med den følge naturligvis, at så bliver der heller ikke så megen tid til andet, som man ellers ville have haft.

Der er imidlertid også en anden følge af folketingsudvalgets ændrede holdning, ændret i forhold til læreruddannelsesudvalgets, nemlig den, at gymnasiets og HF derefter må blive to uddannelser, der til en vis grad

[Bernhard Baunsgaard.]

konkurrerer. Undervisningsministeren nævner således i sin redegørelse, at de to uddannelser til en vis grad henvender sig til samme elevklientel, og at undervisningsstoffet delvis dækker hinanden. Ministeren trækker derefter også nogle forskelle frem, nævner således, at HF standser op på et lavere fagligt niveau, og at gymnasiet sigter mod universiteter og højere læreanstalter, mens HF fortrinsvis sigter mod andre videregående uddannelser.

Den løsning, man har valgt, hvor man opnår, at gymnasiet og HF ligger nær hinanden, er altså, som jeg sagde før, ikke den eneste; det er vel et spørgsmål, om det er den bedste, og man kunne vel rejse diskussion om det. Men jeg tror, at vi skal tage forholdet, som det ligger i dag, og ikke spille tid med en diskussion om dette.

Vi må gå ud fra, at de to uddannelser, som ministeren bemærkede det, ligner hinanden i meget, og så synes jeg, det er helt naturligt at stille det spørgsmål: kan vi ikke nærme dem endnu mere til hinanden? De er jo begge fortsat almendannende, for at bruge gymnasielovens ord, og begge sigter de, for at citere den højtærede minister, mod mere uddannelse, den ene mod universitetsstudier, den anden mod andre former for videregående uddannelse. Jeg tror, at når vi skal til at tænke over disse ting, vil det være meget frugtbart at spørge, om vi ikke kan nærme disse to uddannelser endnu mere til hinanden.

Den socialdemokratiske ordfører, hr. K. B. Andersen, talte meget om de nye undervisningsformer og nye eksamensformer og sluttede dette afsnit af sin tale med at udtale ønsket om, at disse former ville smitte af på gymnasieundervisningen. Jeg håber dog, vi kan enes om, at de to uddannelser skal hjælpe hinanden med at finde bedre måder at undervise på og bedre måder at holde eksamen på.

Nu skal jeg ikke her komme ind på denne sammenligning — det kræver længere taletid, end jeg har i dag — men det bør dog vel nævnes her, da det øjensynlig ikke er kendt, heller ikke af alle ordførerne, at der i disse år finder en lang række eksperimenter sted i gymnasiet. Sidste år havde vi vel i 200 tilfælde forsøg med nye eksa-

mensformer, og i år bliver det vel snarere 300 forsøg i gymnasieskolen. For at man kan få en fornemmelse af, hvad disse forsøg går ud på, kan jeg nævne, at man i historie f. eks. visse steder forsøger, om der ikke opnås noget godt og nyttigt ved at give eksaminanden spørgsmålet, lade ham få en forberedelsestid på ca. 20 minutter og i denne tid udlevere ham nødvendige hjælpemidler, f. eks. årstalslister, historisk atlas og andet lignende. Hvis vi tænker på de nye undervisningsformer, man er i gang med mange steder i gymnasiet med opgaver, foredrag, skriftlig fremstilling o. lign., mon det så ikke vil vise sig, at de to former kan hjælpe hinanden med at finde frem? Sådan tror jeg den rigtige fremstilling må være.

Jeg vil derefter gerne som de tidligere ordførere komme lidt ind på spørgsmålet om de elever, der søger ind til HF og til gymnasiet. Der er mange ting at tage op, men jeg vil gerne begynde med den uddannelse, der ligger forud for gymnasiet og for HF. Ministeren anfører, at 5 pct. af eleverne kom fra 9. eller 10. klasse, og hertil kommer knap 7 pct. med anden uddannelse, og så kan vi, som det allerede er sket, føre oplysningen helt igennem og sige, at over 88 pct. havde realeksamen. Det er mange, når man gerne vil styrke folkeskolen uden for realafdelingen. Spørgsmålet er for mig, om det ikke er for mange, hvis man fortsat har dette mål, og om de 5 pct., der kommer fra folkeskolens anden afdeling, kan klare sig. Jeg har tidligere ved anden lejlighed udtalt frygt for, hvad disse forhold kan føre med sig. Jeg har gjort det, også fordi vi dermed har et elevgrundlag, der i HF er så domineret af en bestemt, meget god, synes jeg, og meget højtliggende foruddannelse, nemlig realeksamen. Når jeg tænker på, hvad det medfører, at alene 35 pct. af vore elever møder op i gymnasiet med realeksamen, når jeg tænker på, hvilken skade det kan gøre over for en lidt frygtsom elev, der kommer fra 2. real og kun har den uddannelse, så er jeg meget bange for, at man her er ved at komme ind på et helt skævt spor i HF-uddannelsen. Jeg kan vel også gøre det helt klart ved at nævne, at de 5 pct. er i alt 40 elever. Hvis disse 40 elever var jævnt fordelt på alle HF-klasser, så blev det 1 elev pr. klasse. Jeg håber, at

[Bernhard Baunsgaard.]

den elev, der kommer fra 9. eller 10. klasse, stoler meget på sig selv og er dygtig; ellers må det ikke blive nemt for ham at klare sig.

Nu har vi jo kun tallene for én optagelse, og vi skal være forsigtige, når vi bruger dem, men jeg tror, at vi skal følge netop dette forhold med stor opmærksomhed, så meget mere som der synes at være en tendens til, at de realister, der søger ind til HF, er endog meget dygtige. Deres karakterer, som også er opgjort af undervisningsinspektør Ib Juul, synes at ligge endog meget højt.

Endelig er der jo spørgsmålet, om vi ved HF-uddannelsen får fat i nye kredse og får dem til at tage en videregående uddannelse. Det er jo nævnt, at der synes at være en tendens til, at det er nye sociale lag, der kommer ind. Jeg vil spørge undervisningsministeren, om det ikke er muligt, at han vil komme til os her i folketinget og bede om en bevilling til en undersøgelse af, om vi får fat i nye sociale kredse ved at tilbyde HF-eksamen. Jeg vil gerne sige, at gør vi det, så synes jeg, at HF-uddannelsen har været al umage og alle udgifter værd. For vi kan godt fastslå, at vi i gymnasiet er brudt igennem det, man kunne kalde uddannelsesbarrieren. Det er sådan, at vel over 50 pct. af gymnasieelevernes forældre i dag kun har folkeskoleuddannelse, er gået ud af 7. folkeskoleklasse og ikke har fået nogen uddannelse efter det, og at der kun er $\frac{1}{4}$, hvor enten den ene eller begge forældre har studentereksamen. Jeg tror, vi er brudt igennem uddannelsesbarrieren, men vi må blankt indrømme, at det ikke er lykkedes for os at bryde igennem den sociale barriere, der er. Men som sagt, jeg håber, undervisningsministeren kan hjælpe os med at søge om en bevilling til at undersøge dette spørgsmål, der er så vigtigt, fordi det gælder om, at uddannelsen bliver et bredt tilbud til alle dygtige unge.

Endelig skal jeg komme til HF-eksamens kompetence. Ministeren mener, at her er et springende punkt. Jeg tror, vi er ved et meget afgørende punkt, men jeg tror ikke, man har taget fat på dette problem på den eneste måde, hvorpå det kan angribes. Jeg tror, det vil være nyttigt, om vi ikke alene, som en i øvrigt meget klog mand sagde, klarer forholdet til universitetet; han mente, at så

har vi klaret alt. Jeg tror ikke, han har ret. Han ser alt for snævert og enøjet på dette. Jeg tror, det er rimeligt, at vi spørger: er der ingen af disse uddannelser, hvortil tidligere realeksamen alene gav kompetence, der trænger til at blive styrket? Hvis der er det, og det tror jeg, så er HF-eksamen jo netop det sted, vi skal henvende os og sige: for at I kan komme ind, må I have forkundskaber, der ligger på niveau med HF-eksamen.

Det er ikke ret længe siden, vi fik en rapport fra OECD, der netop talte om betydningen af dette, at vi giver en så god og så stærk uddannelse til så stor en del af befolkningen som muligt. Jeg tænker på den rapport, der kom om naturvidenskaberne. Der blev det jo udtrykkeligt sagt, at en høj uddannelse for ledelse og for arbejdere er forudsætningen for, at vi kan gøre brug af alle de nye opdagelser. Jeg vil henstille til ministeren, at han i kompetencespørgsmålet ikke alene beskæftiger sig med forholdet til universiteterne — det er vigtigt — men også sørger for at undersøge, om ikke andre læreanstalter trænger til at have bedre uddannede elever ved indgangen.

Morten Lange: Jeg skal også følge god skik og takke ministeren for redegørelsen. Jeg forstår godt, at undervisningsministeren gerne ville komme med en redegørelse for HF-eksamen til folketinget. Denne eksamens indførelse tjener den tidligere regering til ære, og det er vel derfor ganske naturligt, at den nuværende undervisningsminister søger at komme med en redegørelse for noget, som er så ærefuldt. Det bliver selvfølgelig mere interessant, når ministeren til sin tid kan komme med en redegørelse for noget, som i højere grad afspejler den nuværende regerings indsats, men det kan vi jo til sin tid komme tilbage til.

Jeg vil først alment sige om min opfattelse af HF-eksamen, som den hedder med en af denne tids lidt ulidelige forkortelser, at det er, så vidt jeg kan bedømme det, en særdeles god og fornuftig eksamen. Den har særdeles mange gode træk, den er moderne i sin strukturering, idet den lægger en meget afgørende vægt på tilvalget, efter min opfattelse mere vægt på tilvalget end på dette mystiske begreb, som hedder almindannelse, hvad det så ellers er for noget. Efter min opfattelse er næsten en

[Morten Lange.]

hvilken som helst form for uddannelse i sin karakter almindende, så jeg synes, at dette lidt dystre middelalderudtryk skal vi ikke have for meget af ind i diskussionen. Jeg synes snarere, det er ganske klart, at vi her har fået en moderne tilvalgsuddannelse, som vi har brug for.

Det er i virkeligheden noget af den samme tendens, som har gjort sig gældende i de senere år i gymnasiet, hvor man jo egentlig også har fået et tilvalgssystem, selv om metoden dér er lidt stivere lagt an, fordi man har fået det ved at dele fagene op på en lang række forskellige grene og linjer; det er naturligvis noget, som også har været under debat, men jeg kan ikke se bedre, end at det i virkeligheden er ganske den samme tendens, og jeg må indrømme, jeg blev særdeles overrasket, da et medlem af dette ting, hr. Bernhard Baunsgaard, forleden i en avis kom med et meget vredt udfald imod en af disse nye retninger. Jeg tror, at hr. Bernhard Baunsgaard skulle tænke lidt mere på sammenhængen imellem det, man har gjort ved oprettelsen af HF, og det, man har gjort ved de nye gymnasiestrukturer. Der er i virkeligheden ganske afgørende fællestræk.

Jeg synes, der er to problemer, der især trænger til en analyse i en diskussion som den, vi har her i dag. For det første: hvordan passer HF ind i skolestrukturen? Jeg tænker ikke så forfærdelig meget på, hvordan den passer ind i den fortidige, og måske heller ikke så meget på, hvordan den passer ind i den nutidige, men derimod i den struktur, vi stiler frem imod. Jeg synes, at meget taler for, at HF dér har en ganske naturlig stilling som overbygning, og det synes mig, at vi i stadig højere grad bliver nødt til at indse, at vi stræber henimod en 11-årig enhedsskole med tilvalg, og jeg kan ikke se bedre, end at den nuværende struktur, som HF-eksamen er blevet lagt op med, passer ganske godt ind i en sådan enhedsskole.

Men jeg tror ikke, det bliver det eneste skridt, vi kommer til at foretage med vores skolestruktur. Det ville da ikke undre mig, om en af de næste ting, der sker, er, at man så til gengæld myrder denne udmærkede realeksamen, som HF jo nok i mange tilfælde simpelt hen er en bedre formulering af. Men det kan vi jo komme tilbage til. Jeg skal ikke foretage noget forsøg på retter-

gang ved denne lejlighed, blot nævne, at det var ikke usandsynligt, om en sådan udvikling blev den forestående.

Det andet — og det som er blevet meget diskuteret — er spørgsmålet om den adgangs-kompetence, HF-eksamen giver. Nu er det jo ganske klart fra det meste af, hvad der er blevet sagt om HF-eksamen, at den er tænkt som en uddannelse, som skal danne grundlag for en videreuddannelse, men jeg er slet ikke sikker på, at det egentlig er så forfærdelig klogt tænkt. Jeg synes, man skal være lidt forsigtig med at se så forfærdelig enøjet på disse forskellige uddannelsestrin, sådan at kriteriet for, hvor gode de er, det er, hvor meget de peger fremad til yderligere uddannelser. Jeg synes, at et hvilket som helst uddannelsestrin har to formål, dels at pege videre, dels at afslutte og afrunde. Ved hvert enkelt trin er der nogen, som af den ene eller den anden grund synes, at det er det trin, de vil stige af på, enten for en tid eller måske for evigt, og jeg synes, det er vigtigt, at enhver af vores uddannelser er lagt sådan til rette, at man kan forlade dem enten for at bruge dem til at komme videre med eller for at have fået noget ud af dem, sådan som de var. Og det skal også nok vise sig, at HF-eksamen vil være en værdifuld slutuddannelse for en lang række af dem, som på den måde afslutter deres bekendtskab med det danske skolevæsen.

I øvrigt er det helt klart, at den megen diskussion om HF's adgangsmuligheder til en række af de øvrige uddannelser på det nuværende tidspunkt må være noget vanskelig. Endnu har vi jo ikke set et eneste levende menneske, som havde denne eksamen, så vidt jeg følger med. Vi har ikke kunnet prøve deres kundskaber, vi ved ikke, hvor meget der er kommet ud af det. Jeg må for mit eget vedkommende sige, at så vidt man kan bedømme undervisningsplanerne, så arbejdes der på et særdeles godt og realistisk og fornuftigt niveau, — jeg vil også sige et højt niveau. Jeg synes, det er en udmærket indsats, der er gjort med undervisningsplanerne, og vi må jo håbe, at de kan holde. Men det er jo lidt vanskeligt at tage stilling til, hvad en bestemt uddannelse skal give adgang til, førend man har set resultaterne af uddannelsen i praksis, førend man har prøvet på at sluse disse mennesker ind i de for-

[Morten Lange.]

skellige led, og derfor må man vel nok udtale sig med en lillebitte smule forbehold, sådan at det, man giver udtryk for, måske snarere er forhåbninger og forventninger, end det er alt for dødsikre rettigheder, man på forhånd uddeler.

Jeg er af samme opfattelse som den, hr. Bernhard Baunsgaard just gav udtryk for, nemlig at det helt nærliggende naturligvis må være at undersøge, om vi ikke har en ganske betydelig del uddannelser, hvor realeksamen hidtil har været den sædvanlige adgangsvej, som trænger til den fornyelse, som det vil være at få HF som grundlag. Jeg tror, det vil være helt naturligt, og det svarer til, hvad jeg sagde før, at jeg spår realeksamen en snarlig død; i så fald er det jo en udvikling, der må kunne betragtes som næsten overordentlig sandsynlig, at HF vil få en væsentlig betydning, men jeg anser det for at være vigtigt, at dette forhold bliver ganske overordentlig omhyggeligt undersøgt. Og så skal man jo erindre sig, at ved at se på det på den måde begynder man allerede at gå temmelig langt ind i den såkaldt højere uddannelse, hvor realeksamen jo med mere eller mindre åbenhed giver adgang til adskillige af vore højere uddannelser.

Det, som diskussionen dernæst i høj grad har stået om, er spørgsmålet om den højere forberedelseseksamens adgang til universiteterne. Planlægningsrådet er kommet med nogle udtalelser i den anledning, som i øjeblikket cirkulerer rundt til forhåbentligvis venlig behandling. Hr. K. B. Andersen mente, de var firkantede; det er de ikke, de er strømlinjede, men de er strømlinjede efter flere synspunkter end blot efter HF. Vi står nemlig her over for et spørgsmål, som jeg tror vi bliver nødt til at se på i den kommende tid. Vi har en lang række uddannelser i Danmark, som stiller mere og mere specificerede krav til foruddannelse. Og samtidig har vi universiteterne liggende tilbage som sådan en passende oldtidslevning, som har den hellige almindelige studentereksamen uanset retning, linje og gren som adgangsgivende, og det kan man næppe med rimelighed fremover byde universiteterne som nogen rationel start. Jeg tror, det bliver mere og mere klart, at skal universitetsstudierne

kunne rationaliseres bare nogenlunde fornuftigt, så må de studenter, vi modtager, også i højere grad — for nu at bruge et af tidens udtryk — være så vidt grydeklare, som man kan lave dem i det uddannelsesvæsen, som vi i øvrigt har stablet på benene. Man kan selvfølgelig godt sige: ja men vi skal være umådelig åbne, vi skal tage hvad som helst, der kommer, og det betyder i al sin enkelthed, at vi inden for universiteterne må lave en supplerende undervisning på en lang række forskellige niveauer, som ikke er en universitetsopgave, men som vi må tage på os for ikke at få de helt mystiske resultater ud af indslusningsprocessen. Men jeg synes, det vil være helt naturligt, hvis universiteterne for de forskellige studier opstiller de relevante krav og siger: kære venner, I er velkomne, hvis I kan klare disse krav, hvis I har en uddannelse af den ene eller den anden type, som svarer til kravene på begynderstadiet, men har I ikke det, så vil det være klogt, om I skaffer jer det. Hvis vi stiller en linje op af den slags fra universiteternes side, så er det klart, at så bliver det en helt ny betragtning af adgangsstrukturen til universiteterne, og jeg synes, at med en sådan adgangsstruktur får HF-eksamen en ganske betydelig mulighed for at passe sig ind. Der er foretaget lidt undersøgelser hist og her om HF's relevans over for en række studier, og det pudefige ved det var, at når man gik det igennem, opdagede man, at til visse studier var HF-uddannelsen såmænd mere veltilpasset end selv den bedste studentereksamen, man kunne tænke sig; til andre studier lå det måske nok lidt ringere. Men jeg er ganske sikker på, at hvis vi, samtidig med at vi diskuterer indslusningen af HF-folk til de højere læreanstalter, giver os til at diskutere selve optagelsesmulighederne til de højere læreanstalter, så når vi et resultat, som er tilfredsstillende, både hvad angår dem, der kommer med en højere forberedelseseksamen, og dem, der kommer med en studentereksamen, og dem, som skal tage imod disse udmærkede mennesker; det vil glæde alle parter, for man vil få et begyndelsesstadium ved universiteterne, som i langt højere grad er til at arbejde med end det temmelig kaotiske, vi har i øjeblikket.

Men sagen er alvorlig og kræver, at ikke

[Morten Lange.]

mindst undervisningsministeren følger spørgsmålets udvikling med stor interesse, og jeg vil blot lige i al stilfærdighed bemærke, at man må være fuldstændig klar over, at med den overfyldning, vi har på universiteterne i øjeblikket, er det ikke det allernemmeste klima at diskutere indslusningen af yderligere grupper i. Og det er ikke ugæstfrihed, det må man endelig ikke opfatte det som, men man kan altså putte så meget i pølseskindet, at det, der er deri i forvejen, begynder at knirke. Jeg vil gøre ministeren opmærksom på, hvad han sikkert ved udmærket godt, at hvis der kommer lidt tilbageholdende svar fra en eller anden instans vedrørende HF, så kunne det jo nok hjælpe på det, hvis vi kom ud over den nuværende stopfyldningsgrad.

Hele spørgsmålet om adgangen til den højere uddannelse kommer altså i brændpunktet, samtidig med at vi har fået HF. Jeg ønsker meget, meget gerne en nyvurdering af det; jeg anser de nuværende principper for at være oldtidslevninger, og jeg anser det, at HF er kommet ind, for en dejlig anledning til at få diskussionen taget op, så vi virkelig diskuterer, hvad der er de relevante forudsætninger for at begynde dette studium, dette studium og dette studium; lad os få det lagt klart og lad dem, der har forudsætningerne, få anledning til at begynde, hvad enten de så har det ene eksamenspatent eller det andet eksamenspatent i lommen; det skal blot være et, som peger på, at de har fået en fornuftig forberedelse netop til dette studium. Det skulle være elementært; jeg er bange for, det ikke er blevet opfattet som elementært.

For mig at se er noget af det mest stimulerende i selve HF-tanken netop det, at vi får taget spørgsmålet om adgangsveje til de højere uddannelser op på et nyt grundlag, og jeg håber, at det må vise sig ikke blot at føre til en pæn lille revolution i retning af, at nu slipper der nogle enkelte HF'ere ind. Vi er jo nok klar over, at foreløbig vil den store strøm gå til seminarierne, og alle kunne jo så være lykkelige, hvis der slap 100 stykker om året ind på de højere læreanstalter. Jeg tror, udviklingen skal gå langt videre; hvis kun det bliver resultatet, så har vi ikke nået alverden.

Det, som bliver tilbage at bedømme — og det er overordentlig svært, og det er dér jeg mener vi faktisk må afvente og se en produktion af et år eller to — det er, hvorledes det materiale er, som kommer frem igennem den højere forberedelseseksamen.

Jeg vil slutte med en enkelt sørgmodig bemærkning. Jeg har set disse glimrende statistikker, de ser meget hæderlige ud, det synes at være folk, der kan læse og skrive, danskaraktererne er høje; men jeg ser med bekymring, ja, næsten med rædsel på, at de udmærkede optagelsessøgendes matematik-karakterer er næsten lige så dårlige som min egen, og det siger meget. Den hårde kendsgerning er den, at det antal studier af den højere art, som kræver betydeligt matematikkendskab, er i en uheldsvanger stigning; der er næsten ikke det studium tilbage ud over de rene lingvistiske, hvor kravene til matematikkundskab ikke er i stigen, og denne lille kendsgerning kunne måske stemme én lidt sørgmodigt.

Men selve hovedstrukturen i HF er så fornuftig og så god, så jeg håber, at HF's udvikling vil kunne holde til et felttog imod barrikader, som i høj grad trænger til, at der bliver ført felttog imod dem.

Sigsgaard: Jeg tror, hr. Morten Lange med sine sidste bemærkninger sagde en hel del mere om matematikundervisningen end om ansøgerne til HF-uddannelsen.

Må jeg dernæst som de øvrige ordførere sige tak for redegørelsen; der var grund til at takke. Tiden er endnu ikke inde til en sikker vurdering af HF, og derfor vil jeg i og for sig beklage, at man fra konservativ side først og fremmest fremprovokerede debatten nu. Men visse ting kan dog siges. Først og fremmest det, som ministeren sagde i redegørelsen, at noget værdifuldt er kommet godt i gang, og at der er stor positiv interesse hos elever og lærere. Selv om man tager præparandklassernes afskaffelse i betragtning, er ansørgtallet til kurserne så stort, at det klart kan slås fast, at der har været behov for denne uddannelse.

Vi har i årevis talt om uddannelsens demokratisering, og der er sket noget, men alligevel er det jo sådan i dag, at kun 10 pct. af de unge får den eneste højere almene uddannelse, som vi hidtil har kunnet byde på, og disse 10 pct. kommer overvejende fra

[Sigsgaard.]

de bedre stillede lag i befolkningen. Familietraditioner spiller her ind foruden selvfølgelig økonomiske forhold; det er stadig alt for dyrt at få en god uddannelse. Mange holder sig også tilbage fra gymnasiet, bl.a. fordi de kender gymnasiernes skæve sociale rekuttering; de undviger simpelt hen et miljø, som de ved, de ikke vil føle sig hjemme i. HF betyder en ny mulighed for disse elever, og vi vil antagelig opleve, at mens den sociale rekuttering i gymnasiet fortsat vil være skæv i mange år, vil den være mere balanceret på HF-kurserne. HF ser altså ud til at være det virkelig demokratiske alternativ til gymnasiet, som endnu ikke rigtig har formået at ryste overklassepræget af sig.

Der er næppe tvivl om, at jo tidligere udskillelsen af egnede og ikke egnede finder sted, jo stærkere vil familietraditionen spille ind, jo flere vil blive holdt borte fra en højere uddannelse, og omvendt; jo ældre eleven er, når han står over for det afgørende valg, jo friere vil han kunne vælge. Derfor er det helt centralt, når ministeren peger på, at den sociale skævhed bedst modvirkes ved at have en 9-årig udelt folkeskole, så ingen på forhånd er skilt fra. Jeg skal i den forbindelse ikke lægge mig fast på de 9 år — det var ministerens ord — men det må da i hvert fald være mindst 9 år.

Men når ministeren nu er klar over dette, og når den pædagogiske forskning giver ham ret, hvad forhindrer så folketingsret i hurtigt at ændre den gældende skolelov? Fremtidsmusik, sagde ministeren; men hvem bestemmer, om det skal være fremtidsmusik? Det gør jo alene ministeren og dette ting. Hvad er det, der forhindrer ministeren i at fremsætte forslag om de nødvendige ændringer, så den 9- eller 10-årige enhedsskole kan gennemføres nu eller med det allerførste i overensstemmelse med hans egne synspunkter om den sociale rekuttering og med vor pædagogiske viden? Det behøver ikke at være fremtidsmusik, det, vi taler om. Enhedsskolen kan gennemføres nu. Kun folketingsret kan gøre det. Sker det ikke, så er det udelukkende, fordi man ikke vil. Enhedsskolen betyder mere lighed i uddannelsessystemet. Vil man ikke enhedsskolen, så er det den større lighed, man er imod, og så bør det siges klart.

Langt flere end 10 pct. bør have en højere almen uddannelse. Det kan ske ved afskaffelse af den frasortering, der finder sted i dag, og det kan ske ved at skabe flere muligheder for at få en sådan god uddannelse. HF er en sådan mulighed, derfor må HF støttes.

For nogle dage siden udtrykte fru Ellen Strange Petersen angstelse for, at HF kunne blive en konkurrence for gymnasiet, det havde aldrig været meningen, sagde hun. En af grundene til hendes angstelse var, at HF måske skulle have næsten samme kompetence som studentereksamen, og jeg havde indtryk af, at hun og andre helst så, at HF i alt fald ikke gav adgang til universiteterne og slet ikke direkte. Men fra første færd er der jo lagt vægt på, at HF ikke måtte blive en blindgyde. HF-forslaget blev fremsat med det udtrykkelige formål at komme en blindgyde til livs. Et enigt folketingsudvalg, altså de konservative medlemmer inklusive, udtalte, at HF i videst muligt omfang bør være en almen eksamen. Udvalget udtalte ordret, også enstemmigt:

„Man ønsker imidlertid at fremhæve, at jo flere uddannelser højere forberedelseseksamen giver adgang til, desto større betydning vil dette nye led i uddannelsessystemet få.“

I udvalgsbetænkningen stod videre, at man havde drøftet, på hvilke måder HF kunne danne basis for studier ved universiteter og andre højere læreanstalter, og udvalget talte om betingelserne for adgang til sådanne studier. Man talte altså ikke om, hvorvidt HF skulle give adgang, men kun om hvordan. Det var altså et udgangspunkt for udvalget, at HF, hvad kompetence angår, i hvert fald på det nærmeste skulle stilles lige med studentereksamen — i øvrigt er jeg enig med hr. K. B. Andersen i, at det ikke tjener noget særligt formål bestandigt at sammenligne de to uddannelsesformer. Udvalget understregede igen og igen, at uddannelsen måtte have bredde. Det hedder bl. a., at der skal sigtes mod at gøre eksamen velegnet som grundlag for en række videregående uddannelser. Udvalget bad udtrykkeligt ministeren om at gøre studieplanudvalget opmærksom på udvalgets ønsker på disse områder.

At det enige folketingsudvalg har ment, at HF burde give adgang til alle højere ud-

[Sigsgaard.]

dannelser, fremgår i øvrigt af en passus i betænkningen, hvori det hedder, at ministeren har oplyst:

„at på områder, hvor det ikke måtte vise sig muligt at gøre højere forberedelseseksamen direkte adgangsgivende, er der mulighed for administrativt at fastsætte bestemmelser om de fornødne til lægsprøver.“

Udvalget — og dets indstilling blev jo enstemmigt tiltrådt af folketinget — var altså i det mindste indforstået med, at HF skulle give direkte eller indirekte adgang til alle højere uddannelser. Det er vi nok enige om; det var vi i hvert fald dengang. Herudfra er hele arbejdet med HF foregået, som ministeren sagde, og jeg kan altså ikke tænke mig, at nogen nu vil løbe fra den støtte, de dengang gav til HF, sådan som den er blevet udformet, for den er jo blevet udformet efter de retningslinjer, der blev lagt dengang.

Det har været diskuteret, hvilket elevklientel der søgte HF. Det gav ministeren kun få oplysninger om. Vi ved, at stigningen i ansøgtallet fra 1967 til 1968 er 50 pct., og stigningen i antal optagne er 100 pct. Alligevel afvises der over 1.200 nu. Derfor er det berettiget at spørge: hvor mange HF-klasser planlægges der pr. 1. august 1969? Det er jo helt klart, at en meget kraftig forøgelse vil være nødvendig.

Om ansøgergruppens sammensætning sagde ministeren kun, at der er en del lidt ældre HF-elever, og det var jo en af tankerne med loven, at denne uddannelse netop skulle give dem en chance. Ministeren sagde senere, at allerede i første årang kom 5 pct. af eleverne fra 10. klasse og en del fra erhvervene. Der er i det hele taget al mulig grund til at tro, at fru Ellen Strange Petersen havde uret, da hun for nogle uger siden her i tinget hævdede, at HF-eleverne næppe adskiller sig meget fra gymnasieeleverne. Jeg tror, de adskiller sig en hel del fra dem. Men jeg vil bede

ministeren om snarest at gennemføre en grundig undersøgelse af HF-elevernes og HF-ansøgenes sociale beggrund og forskellene mellem dem og gymnasieeleverne.

Når det er nævnt, at 88 pct. af de optagne på kurserne har realeksamen, er der jo dermed ikke sagt noget om ansøgerne. Det giver anledning til — som jeg tror det var hr. Bernhard Baunsgaard, der gjorde det — at stille det spørgsmål, om man på kurserne foretrækker realister fremfor 10. klasseelever og fremfor folk uden eksamen, men kommende fra det såkaldte praktiske liv. Hvis det er tilfældet — og den undersøgelse, jeg lige har bedt om, vil nok vise, om det er tilfældet — hvis det er tilfældet, så er der al mulig grund til, at man bestræber sig for at optage alle eller næsten alle ansøgere.

Jeg har tidligere udtalt betænkelighed ved, at kurserne fortrinsvis placeres på gymnasier og seminarier. Det var derfor med en vis tilfredshed, jeg bemærkede mig ministerens ord om, at oprettelse af selvstændige kurser vil være naturligt, hvor elevtilgangen er stor. I første omgang drejer det sig jo om København, men mon ikke det vil være klogt allerede nu at forberede yderligere selvstændige kurser f. eks. i de største provinsbyer?

Ministeren sagde også, at man nu overvejer at etablere en HF-kostskole. Desværre er det jo nok helt løse overvejelser endnu, for da jeg den 25. april i år, altså for få dage siden, her i tinget slog til lyd for en sådan kostskole, svarede ministeren, jeg citerer fra sp. 2592:

„Hr. Sigsgaard talte om oprettelse af HF-kostskoler. Det er der ingen der har været inde på endnu; men jeg vil da ikke udelukke den mulighed, at det engang i fremtiden vil kunne være noget, der bør overvejes.“

Jeg forstår, at på dette punkt er fremtiden allerede begyndt, og det er jeg kun glad for.

Med hensyn til timetallet i HF-klasserne er jeg enig med ministeren. Det bør ikke

[Sigsgaard.]

være for højt, og det er sikkert i dag for højt. Der skal jo også være tid til elevernes selvstændige arbejde.

De nye arbejdsmetoder i HF betyder, at en HF-klasse er dyrere i drift end en gymnasieklasse, og det er blevet kritiseret i tinget, dog vist ikke i dag. Jeg tror, man skal gøre sig klart, at vil man have fornyelsen, så må man betale prisen. Heller ikke pædagogiske fremskridt er gratis.

Det er vanskeligt at finde nogen som helst grund til — og nu bevæger jeg mig ind på HF's kompetence — at HF ikke skulle være adgangsgivende til universiteterne og de andre højere læreanstalter. Dels er det efterhånden ret vanskeligt at få klart defineret, hvori begrebet højere læreanstalt består. Seminarierne synes ikke at skulle blive højere læreanstalter til trods for, at adgangskravene til seminarier efter den nye lov kommer til at svare til adgangskravene ved en række højere læreanstalter. Dels har man jo i og med, at man gør enten studentereksamen eller HF-eksamen adgangsgivende til et seminarium, ligestillet de to uddannelser principielt. Og for det tredje hedder det jo i betænkningen, at HF ikke må blive en uddannelsesmæssig blindgyde, men skal give mulighed for et virkeligt valg. Ved principielt ikke at gøre HF-eksamen adgangsberettigende til universiteterne har man principielt og reelt afskåret folk med HF-eksamen fra et felt af videregående uddannelser, og det er jo netop det, man fraråder i den betænkning, der dannede grundlaget for lovforslaget.

Man kan så spørge: hvorved vil en HFER egentlig adskille sig fra en student? Han har som studenten vist lyst til og evner for videregående boglig uddannelse, han er blevet undervist af lærere med samme faglige kompetence som studenten, det undervisningsstof, han har været igennem, dækker stort set det undervisningsstof, som studenten har været igennem. Og når ministeren i sin redegørelse nævner, at HF standser på et lavere fagligt niveau end gymnasiet, så ved han sikkert, at det for det første vil være meget vanskeligt at anskueliggøre i tal, hvor mange procent lavere niveauet er, for det andet er det en ren gennemsnitsvurdering, sådan forstået, at medens nogle elever på gymnasiet næppe

når det krævede niveau, så er der nogle elever på HF-kurserne, der når højt op over det krævede faglige niveau. Eller sagt på en anden måde: der vil gøre sig individuelle forskelle gældende, sådan at dygtige elever med HF vil være fagligt og studiemæssigt bedre kvalificeret for en videre uddannelse end visse elever med studentereksamen. Det har i øvrigt vist sig, at studentereksamen ikke er garanti for studieegnethed. Det viser frafaldsprocenterne på læreanstalterne.

Det hedder i betænkningen om højere forberedelseseksamen side 8:

„HF-eksamen skal i særlig grad sigte på at godtgøre studieegnethed, altså ikke blot et kundskabsgrundlag, men også modenhed og hensigtsmæssige studiemetoder.“

Da det netop er dette, der har betydning for en videre uddannelse på højere læreanstalter i højere grad end det specifikt faglige, som man kan tilegne sig ved tillægsprøve, kan man lige så godt sige, at HF-eksamen i allerhøjeste grad kvalificerer til videregående studier.

Af en statistik i beretning nr. 1 1965 fra planlægningsrådet fremgår det — statistikkens står på side 66-67 — at der ikke altid er nøje sammenhæng mellem den gymnasie-linje, som man har fået studentereksamen fra, og det studium, man vælger. I 1964 havde således 25 pct. af teologerne og 22 pct. af stud.mag.erne under det filosofiske fakultet matematisk studentereksamen som forudgående eksamen. Det afgørende for en vurdering af HF's kompetence må derfor ikke være, om HF-eksamen tilgodeser specifikke faglige krav inden for de enkelte uddannelser, men om den er en bred og almindelig uddannelse, der giver et solidt fundament for en videre uddannelse. Alt tyder på, at HF vil kunne blive en sådan uddannelse. Det afgørende er ikke, om HF skal være adgangsberettigende, men om den alene, uden tillægsprøver, skal være det til de specifikke videreuddannelser. Nøjagtig det samme kan siges om studentereksamen. Heller ikke studentereksamen er længere et tilstrækkeligt adgangskriterium. Det kan meget vel tænkes, at hverken studentereksamen eller HF i sig selv skal give adgang til de højere læreanstalter, men at læreanstalterne alle skal foranstalte de

[Sigsgaard.]
 nødvendige optagelsesprøver. Det vil altså sige, at hverken studentereksamen eller HF skal have nogen kompetence — det er fremtidsmusik, måske. De skulle simpelt hen være højere almene uddannelser.

Konkluderende vil jeg sige: HF kan være med til at fremme den demokratisering af uddannelsessystemet, der er så hårdt tiltrængt. Uddannelsen bør i høj grad stå åben for alle grupper, ikke mindst for de unge fra 9.-10. klasserne og for folk, der har været ude i erhverv en tid. Og endelig; der er ingen som helst grund til, at HF-eksamen ikke skulle have i princippet samme kompetence som studentereksamen, indtil vi måske engang afskaffer begrebet kompetence i forbindelse med de to eksaminer.

Undervisningsministeren (Helge Larsen):
 Jeg vil gerne takke samtlige ordførere for den tak, de har givet mig for denne redegørelse, en redegørelse, som jo ikke kan være udtømmende og omfattende nok, simpelt hen fordi der endnu ikke er gået 1 år siden højere forberedelseseksamensundervisningen gik i gang, og derfor skal jeg også med det samme erklære mig villig til på et senere tidspunkt i udvalget for uddannelse og undervisning at drøfte alle disse problemer.

Jeg vil gerne lige til hr. K. B. Andersen sige, at jeg tilgiver gerne den historiske korrektion til mine bemærkninger om HF-lovens tilblivelse, som hr. K. B. Andersen gav. Jeg kan ikke have noget imod korrekte historiske korrektioner.

Dernæst ville jeg gerne gøre nogle bemærkninger til det, der er sagt, og prøve at samle det om de områder, hvor diskussionen navnlig har ligget.

Der er for det første spørgsmålet om optagelsen til HF-uddannelsen, bestemmelsen og det fra alle sider udtrykte ønske om, at denne uddannelse skal være åben nedad. Det er jeg ganske enig i, det er man enig i fra direktoratets side, og det er den linje, man vil følge. Jeg tror dog, at man skal være lidt forsigtig med at lægge for meget ind i, at det det første år har vist sig, at omkring 90 pct. af de optagne elever har realeksamen. Jeg siger det, fordi man jo skal huske på, at da HF-uddannelsen begyndte, var den først og fremmest opfattet af dem, der søgte den, som adgangsvejen til seminarierne,

efter at der ikke længere var præparandklasser, og det var i de senere år — medens man havde præparandklasserne — almindeligt, at man havde realeksamen, når man kom ind i præparandklasserne. Jeg mener derfor, at inden man fælder for endegyldig en dom i dette spørgsmål, bør man se, hvorledes ansøgerne til i år, altså 1968, og til 1969 vil fordele sig.

Et andet forhold skal man også erindre, at den åbne adgang, åbningen nedad, jo også vil kunne vise sig i, hvor mange der benytter udvejen at tage HF-eksamen som privatister. Det ved vi intet om endnu. Der har ikke i år meldt sig nogen til eksamen — det skulle vel i og for sig også først kunne ske til næste år — men man skal jo erindre sig, at netop adgangen til at kunne indstille sig som privatist til denne eksamen, selv forberede sig, gør, at man måske her vil se en udnyttelse af den åbne adgang.

Hr. Robert Christensen spurgte i den forbindelse, om der er muligheder for privatisterne til at benytte laboratorier til de øvelser, de skal have foretaget. En sådan adgang eksisterer. Den er tænkt praktiseret først og fremmest ved HF-kurset i København, men vil også kunne praktiseres andre steder. Det er klart, at der skal være denne adgang for privatister til at foretage disse laboratorieøvelser, udarbejde disse rapporter

Hr. Robert Christensen spurgte også, om man kunne aflægge eksamen i enkelte fag. Jeg skal henviser til § 1, stk. 5, i bekendtgørelsen om højere forberedelseseksamen, hvor der står, at eksamen kan aflægges samtidig i alle eller flere fag eller i enkelte fag ad gangen og kan suppleres med prøver i yderligere tilvalgsfag.

Man har i forbindelse med den åbne adgang gjort opmærksom på, at der meget muligt findes mennesker, måske i ganske særlig grad kvinder, som ikke har haft lejlighed til så megen uddannelse, som de gerne ville have, og som kunne være interesseret i HF-kursus, i HF-uddannelse, specielt hvis man havde aftenkurser eller eftermiddagskurser. Det er en ting, som jeg har noteret mig. Det vil være naturligt at undersøge, om der ville være et behov for aftenkursus eller eventuelt eftermiddagskursus. Jeg må her igen erindre om, at vi har jo altså endnu ikke haft denne undervisning gående i et helt år.

[Undervisningsministeren.]

Der er også udtrykt en vis betænkelighed ved tilgangen til HF-uddannelsen. Man er bange for, at den ikke helt har den bredde, som man gerne ville have, og det ønske, der er fremsat om, at vi foretager en virkelig undersøgelse af dette på baggrund af dem, der meldte sig til HF-uddannelsen sidste år, og dem, der melder sig i år, vil vi fra ministeriets side meget gerne imødekomme. Der er sådan set allerede foretaget en lille undersøgelse af det. Den er ikke særlig omfattende. Den synes at tyde på, at man i HF-uddannelsen har fået kontakt med befolkningslag eller befolkningsgrupper, som man hidtil ikke har fået kontakt med via gymnasiet, og det tyder altså på, at man har opnået noget af det, man ville opnå med HF-uddannelsen og tilbuddet om HF-uddannelsen. Om det er sket i tilstrækkeligt omfang, er det nok for tidligt at sige, men vi vil altså gerne foretage en sådan undersøgelse af den sociale baggrund, af den uddannelse, der er gået forud, hvor mange der søger med anden forudgående uddannelse end realeksamen, hvem der eventuelt søger og tager den specielle undervisning, der kræves i fag som matematik og sprog, alt dette vil vi meget gerne undersøge. Det vil, forhåbentlig da, kunne give nogle oplysninger om, at det netop er sådan, som man har ønsket det; om det er det i den vide udstrækning, man har ønsket, at det skulle være det, kan først undersøgelsen sige. Jeg skal i denne forbindelse sige til hr. Sigsgaard, der spurgte om, hvor mange klasser der ville blive oprettet august 1969, at det er tanken at starte 34 nye klasser til HF 1. august 1969, det vil altså sige, at man 1. august 1969 skulle begynde undervisning i i alt 102 førsteklasse på HF-kursus.

Dernæst vil jeg gerne gøre et par bemærkninger om den udelte 9-årige skole. Det er ikke mange bemærkninger, jeg skal gøre om den.

Fru Ellen Strange Petersen nævnte, at når man fra konservativ side har talt om en sådan udelte 9-årig skole, måtte det være med differentieret undervisning. Jeg vil gerne føje til, at når jeg i den lille korte bemærkning, jeg gjorde om dette, nævnte en udelte 9-årig skole, så er det naturligvis under forudsætning af, at man har differentieret undervisning eller tilvalgsprincip,

hvad man nu vil kalde det. Og når hr. K. B. Andersen i denne forbindelse spurgte mig om, hvordan jeg stillede mig til Gladsaxe-forsøget, skal jeg blot sige, at jeg vil se på det med megen interesse, men jeg kender endnu ikke de endelige planer for, hvorledes Gladsaxe kommune tænker sig at gennemføre forsøget med udelte 8.-9. klasser. Så vidt jeg er orienteret, er den endelige plan vedtaget vistnok af en enstemmig kommunalbestyrelse i går aften, men vi kender den altså ikke i ministeriet, og før vi får den at se og får den studeret nærmere, er jeg ikke i stand til at udtale mig om det, men jeg vil naturligvis studere den med sympati og interesse.

Dernæst nogle bemærkninger om selve arbejdsformen og stoffet, stofvalget, i højere forberedelsesundervisning. Det er blevet sagt, og det er sagt i min redegørelse, at der er en forskel på det niveau, man fører eleverne frem til, sammenlignet med niveauet i gymnasiet. Jeg vil i og for sig gerne sige det på den måde, at de to uddannelsers faglige niveauforskel først og fremmest beror på, at kravene i det, vi kalder grenenes hovedfag, matematik og fysik på den matematisk-fysiske gren i gymnasiet og moderne sprog på den nysproglige gren i gymnasiet, er større i gymnasiet, end kravene i de tilsvarende fag er det i HF-uddannelsen, og derved vil der altså på det faglige niveau komme en forskel. I undervisningsformen og eksamensformen er der jo en ganske klar forskel på HF-uddannelsen og gymnasiet, idet man ved HF-uddannelsen skal have eksamen i alle fag, man har tilvalgsprincipet, man har en indgående studieorientering og studievejledning, og man har i højere grad specialearbejder, end man almindeligvis har det i gymnasiet. Men jeg vil gerne føje til, både foranlediget af, hvad hr. Bernhard Baunsgaard sagde, og hvad hr. K. B. Andersen sagde, på disse områder er der jo i både gymnasiet og i øvrigt også i nogen grad for realeksamen ved at foregå en ændring af undervisningsformen og eksamensformen.

Endelig til sidst nogle bemærkninger om HF's kompetence, og hvad der i øvrigt måtte knytte sig hertil. Som det fremgår af redegørelsen, er der jo en række uddannelser, hvortil HF-uddannelsen vil give adgang, og der er en lang række uddannelser ved de

[Undervisningsministeren.]

højere læreanstalter og universiteterne, hvor der foreligger en plan fra planlægningsrådet om en såkaldt blød indslusning. Denne plan er til høring ved universiteterne og de højere læreanstalter, og før man kender deres stilling til den, vil det være umuligt at foretage en egentlig bedømmelse og stillingtagen til det.

Jeg vil dog gerne gøre opmærksom på, når man her har frygtet, at gymnasiet eller studentereksamen måske skulle blive devalueret i forbindelse med disse drøftelser, så vil jeg gerne gøre opmærksom på, at der jo gennem lang tid har eksisteret den ordning, at studentereksamen måtte have tillægsgfag eller tillægsprøver i en række tilfælde. Den, der med nysproglig eksamen ville studere lægevidenskab, måtte have tillægseksamen eller tillægsprøve i visse fag, fysik og kemi, den, der med matematisk eksamen uden at have latin ville studere visse fag ved det humanistiske fakultet, måtte tage latinprøven, den, der ville studere kristendomskundskab og ikke havde græsk, måtte tage græsk osv. Det er altså ikke noget ukendt, at man har måttet have tillægsprøver, og det, der er foreslået i planlægningsrådets indslusningsforslag, er for det første, at man lægger vægten på de relevante tilvalgsfag, altså at man har tilvalgt fag, som er af særlig betydning for den uddannelse, man går ind til. Endelig stillingtagen vil jo ikke kunne ske, før man kender de højere læreanstalters svar, men der er et synspunkt, man skal tage med ind i disse overvejelser, og jeg er fuldstændig klar over, at vi højst sandsynligt kommer til at drøfte det på et senere tidspunkt. Det er, at hvis man vil gennemføre tanken om universitetscentre, højere uddannelsescentre, og åbne mulighed for flere uddannelser, kortere uddannelser i forbindelse med de højere læreanstalter end dem, man nu kender, så vil HF-uddannelsen falde ganske naturligt ind i hele denne — skal vi kalde det mere fleksible opbygning af den højere uddannelse. Men jeg erkender, som jeg sagde før, at det er for tidligt at tage stilling til dette, før man kender svarene fra universiteterne og de højere læreanstalter. Jeg er ganske klar over, hvad hr. Morten Lange sagde, at den overfyldning, som finder sted ved visse uddannelser ved de højere læreanstalter, måske

ikke er det allerbedste klima for ønsker om denne nye tilgang. Jeg håber imidlertid, at man fra alle sider vil være opmærksom på, at en større fleksibilitet inden for uddannelserne er det, som vi er ved at arbejde os frem til, og at det også vil kunne komme til at gøre sig gældende på disse områder.

K. B. Andersen: Jeg vil gerne allerførst beklage, at et af de tal, jeg kom med før, ikke var det rigtige. Det rigtige var det, fru Ellen Strange Petersen nævnte. Det var 88 pct. med realeksamen og ikke de 91, som jeg nævnte før.

Hr. Morten Lange var ikke rigtig tilfreds med min bemærkning om, at udtalelserne fra planlægningsrådet og studieplanudvalget var firkantet i formuleringen. Det, jeg tænkte på, var udelukkende bemærkningen om, at veltilpassede HF-eksaminer skulle give samme kompetence som mindre veltilpassede studentereksaminer. Så firkantet tror jeg ikke man behøver at udtrykke det. Formuleringen kan have en bestemt hensigt, og den ønsker jeg alt godt i universiteternes overvejelse i disse dage, men jeg synes ikke, man af hensyn til HF bør opretholde en sådan formulering.

Og så skal jeg blot takke ministeren for bemærkningen om en positiv holdning over for Gladsakseforsøget. Jeg er helt klar over, at der ikke kan siges mere i dag.

De bemærkninger om placeringen, jeg ikke nåede at gøre færdig før, var blot disse: at jeg synes, det er rigtigt og godt, at seminarierne har hjulpet os til, at dette ikke er blevet en seminarieopgave, og at det er sket i fred og ro og forståelse. Jeg synes også, det er udmærket, at gymnasierne har hjulpet os i stort omfang i starten. Men jeg ville meget gerne, om vi, når der næste år skal laves HF-klasser, kunne drage andre institutioner med ind, så man understreger, at dette heller ikke er en gymnasieuddannelse, men at det er en uddannelse, der har sin værdi og sit indhold i sig selv. Bare vi kunne få en højskole med, nogle erhvervsskoler med, vel at mærke efter det princip, som jeg også har nævnt før, at det ikke skal være en retningsplanke for nogen institution i nogen sammenhæng. Men jeg tror, det ville være lykkeligt, om ministeren kunne finde placeringer ud over dem, vi har i dag.

Og så, da jeg ikke vil risikere at få påtale

[K. B. Andersen.]

for taletiden denne gang, skal jeg nøjes med at sige til ministeren: han skal lytte med forsigtighed, med megen forsigtighed, til det, der er sagt fra fru Ellen Strange Petersen og fra hr. Bernhard Baunsgaard, hvor studentereksamen får en helt urimelig placering i denne sammenhæng. Jeg tror ikke, det er nødvendigt at sige mere om det. Det er, som om alt skal den vej rundt for rigtig at blive anerkendt. Må jeg nøjes med at sige det på den måde: jeg håber, at ministeren lytter mindre til fru Ellen Strange Petersen og til hr. Baunsgaard og tænker mere på, at to af hans forgængere var Jørgen Jørgensen og Helveg Petersen. Så tror jeg også, han handler rigtigt i forholdet til HF.

Den mulighed for en nydannelse, som HF indebærer, vil vi fra socialdemokratiets side holde meget fast ved. Vi vil bede ministeren hjælpe os med det, og kommer han i vanskeligheder i sine regeringspartier, skal vi nok være ved hans side. Jeg har indtryk af, at vi ikke løber panden mod en mur, når vi beder ham om denne hjælp.

Formanden: Hr. Bernhard Baunsgaard har ordet. (*Ellen Strange Petersen:* Må jeg bede om ordet?). Hr. Bernhard Baunsgaard har ordet! Man bør tydeligt tilkendegive, hvis man ønsker ordet.

Bernhard Baunsgaard: Må jeg begynde med at takke ministeren for tilsagnet om, at vi får en undersøgelse af de elever, der melder sig til HF-kurserne. Jeg forstod ministeren på den måde, at han ikke alene ville lade undersøge elevernes uddannelsesmæssige baggrund, men også deres sociale baggrund. Vi kan vel udstrække det til at sige: deres hjemlige baggrund i det hele taget, for det er jo det, vi gerne vil have rørt ved.

Når jeg har sagt det, føler jeg straks trang til at rette en misforståelse, som jeg håber at det ærede medlem hr. K. B. Andersen er ene om i denne sal, nemlig at jeg skulle have sagt noget som helst om, at jeg ønskede, at studentereksamen skulle være eneafgørende ved noget som helst. Det har jeg ikke sagt, og jeg kan ikke forstå, hvordan det ærede medlem har fået den opfattelse, men det må vel skyldes et øjeblikks uopmærksomhed hos ham.

Derimod har jeg talt om, at det, man har

gjort her, er, at man har nærmet HF og gymnasieuddannelsen til hinanden, og så har jeg rejst spørgsmålet, om det så ikke var rimeligt, at vi fandt ud af, om disse to uddannelser ikke kunne nærmes endnu mere til hinanden. Hvordan det kan blive til, at studentereksamen skulle være eneafgørende, det forstår jeg ikke, men det var måske også lidt mere en polemisk bemærkning.

Må jeg derefter lige kommentere nogle bemærkninger, der faldt fra det ærede medlem hr. Morten Lange. Jeg tror, de er meget vigtige, når vi skal videre i denne diskussion, og det skal vi jo. Jeg siger til hr. Morten Langes bemærkninger om, at hvis man skulle kunne rationalisere universitetsuddannelserne, må universiteterne have lov til at stille specielle krav til elevernes forudgående uddannelse. Det tror jeg er noget af det vigtigste, der er sagt her i eftermiddag, at hvis vi skal klare en fornyelse af universiteterne, så må universiteterne have lov at stille særlige krav til eleverne, når de møder op på universiteterne.

Må jeg sammenholde dette med nogle bemærkninger af hr. Sigsgaard om, at det gjorde jo ikke så meget, hvad man mødte frem med ved universiteterne rent fagligt. Ja, jeg ved ikke, i hvilken forbindelse hr. Sigsgaard har tænkt på det. Vi har fået at vide af hr. Morten Lange, at det i høj grad besværliggør uddannelsen på universiteterne og hindrer en rationalisering, og hr. Sigsgaards bemærkning om, at man jo så blot kunne tage en tillægsprøve, beder jeg det høje ting om at overveje nøje. Man må være klar over, at jo højere op man lægger en tillægsprøve, jo dyrere bliver den. Må jeg bruge som eksempel uddannelsen til dyrlæge. Den koster vel et halvt hundrede tusind på landbohøjskolen. Kan vi få flyttet noget af uddannelsen ned i gymnasiet, så har vi den til ca. 8.000 kr. pr. år. Det er dog også en ting, vi er nødt til at tage med i vore overvejelser.

Men som sagt, jeg håber, at vi kommer videre i diskussionen, og jeg skal meget gerne være med til at arbejde for, at vi stiller kandidaterne til en hvilken som helst uddannelse lige derved, at vi spørger: hvor meget kan I, når I begynder? Det må være det afgørende. At så gymnasiet er en efter min mening udmærket vej, forhindrer dog ikke, at der kan være andre udmærkede

[Bernhard Baunsgaard.]

veje. Jeg har selv for et par år siden været med til at vise, at studenterkurserne er mindst lige så gode, og jeg kan ikke se, at der ikke kunne være andre veje også.

Ellen Strange Petersen: Jeg går ud fra, at når hr. K. B. Andersen adværer undervisningsministeren imod at høre på mig, så gælder det kun i dag og i denne debat, og ikke når vi taler udvidet undervisningspligt. (K. B. Andersen: Absolut!)

Jeg ville gerne sige med hensyn til, at jeg særlig skulle tale gymnasiets sag, at det er der aldeles ikke tale om. Jeg vil meget gerne styrke HF-uddannelsen alt det, det er muligt, men det, jeg mener man bør sige imod, er, at man får det mindst mulige spild for de unge mennesker, ikke bare for samfundets skyld, men først og fremmest for de unge selv, og derfor er jeg altså så betænkelig ved dette indslusningssystem. Vi er alle enige om, at HF bør ikke være en blindgyde, der bør være adgang til højere uddannelser ved hjælp af tillægsprøver, men jeg kan altså ikke se det vise i, at disse tillægsprøver skal foregå samtidig med, at man begynder på et studium, som man på forhånd må vide må blive længere end normalt.

Jeg forstod heller ikke helt hr. Morten Lange, som talte om grydeklare kyllinger, eller hvad det var. Samtidig har jeg forstået, at hr. Morten Lange er blandt opfinderne af den bløde indslusningsordning. Men er der noget, de unge ikke bliver ved dette forslag, så er det da netop grydeklare. Det er jo ikke et spørgsmål udelukkende om de relevante fag med henblik på det, de skal studere. Det er i høj grad også spørgsmålet om andre fag, f. eks. sprog, som måske ikke netop hører til det, der er relevant for vedkommendes studium. Så når hr. Morten Lange siger, at det er ikke det bedste tidspunkt for en sådan ordning, kunne jeg meget godt lide at få det uddybet, også når han siger, at det er ikke en universitetsopgave. Ja men hvordan er det så tænkt?

I øjeblikket ligger denne ordning til høring hos universiteterne, og jeg mener, at både folketinget og ministeren i høj grad må lade universiteterne, de højere læreanstalter, have et afgørende ord her. Det er jo vanskeligt for os andre helt at bedømme, hvordan det skal være, men vi har ret til

og krav på at stille det spørgsmål: hvor meget dyrere bliver det, hvor meget mere må samfundet ofre, for at man af noget, som jeg mener må være prestigehensyn, absolut vil presse folk ind, som man mener er tvivlsomt egnede.

Det er rigtigt, som hr. K. B. Andersen siger, at ikke alle studenter har vist sig at være studieegnede på universiteterne, men der er grund til at minde om, at det store frafald først og fremmest sker i de første år, og også, at universiteterne ikke har adgangsbegrænsning, medens andre læreanstalter har det. Det giver vel en vis skævhed i uddannelsesbilledet, som man også må tage med i betragtning.

Robert Christensen: Jeg vil gerne takke ministeren for svaret på de spørgsmål, jeg stillede, om der var adgang til laboratorieøvelser for eventuelle privatister og adgang til eksamen i enkelte fag inden for HF. Jeg vidste vel nok, at det var sådan, men jeg er ikke sikker på, at den store offentlighed helt tænker på det, og derfor er jeg glad for, at ministeren fra folketingets talerstol i dag har sagt, at sådan er det.

Jeg er også glad for, at ministeren i svarene her udtrykte velvilje over for, at HF skal være åben nedad, og at HF skal give muligheder opad, og jeg vil gerne til gengæld for denne velvilje give ministeren det tilsagn, at skulle ministeren komme ud for et pres i modsat retning, kan ministeren ganske roligt regne med, at vi fra venstre nok skal støtte ham.

Derimod fik jeg ikke noget svar på, om den store tilgang af realister til HF har betydet en nedgang i tilgangen til gymnasiet. Det kunne jo tænkes, da mange af dem, der tidligere blev lærerstuderende, netop først var gået gennem gymnasiet. Hvis det er sådan, at ministeren ikke har tallene lige ved hånden, kan jeg jo få svaret en anden gang, men jeg gør opmærksom på, at jeg fik ikke svaret her i dag.

Morten Lange: I forbindelse med hr. K. B. Andersens diskussion om firkantethed og trekantethed skulle jeg måske yderligere tilføje, at de ting, man i øjeblikket kan ud tale om den højere forberedelseseksamen med nogen som helst sikkerhed, er en vurdering på baggrund af undervisningsplanernes

[Morten Lange.]

indhold, og derfor må man naturligvis udtrykke sig en lille smule skematisk. Hvis man undersøger dem, vil man i hovedsagen med enkelte undtagelser komme til det resultat, som planlægningsrådet har fremlagt, nemlig at en HF-eksamen må bedømmes som ca. af samme værdi for et universitetsstudium som en studentereksamen, der ikke er alt for godt tilpasset. Men det er såmænd meget muligt, det vil vise sig at være anderledes. Det kan slå ud til mange sider, og jeg tror, det vil vise sig, når vi først kommer i gang med at kunne bedømme HF på en mere fornuftig måde, nemlig på baggrund af dem, der har gennemgået eksamen, at vi alle må tage vore erfaringer op til ny vurdering.

Det andet spørgsmål, som er kommet meget ind i debatten her i sidste runde, er spørgsmålet om adgangen til den højere uddannelse, hvor jeg krævede grydeklare studenter, for nu at gentage min bemærkning, og andre, bl. a. hr. Sigsgaard, sagde, at den sag klares jo nok let med tillægsprøver. Det er en forbrydelse mod disse studenter, som man lokker ind, idet man siger: kære venner, her har i en studieplan; den har vi lavet efter folk, der kommer med en veltilpasset eksamen. I kan gå efter den, hvis I har lyst, og så kan I, da I åbenbart mangler lidt forudsætninger på en række felter, på toppen heraf få lov til at supplere med en række tillægsprøver, stadig væk i samme tempo som de andre studenter. Dette er et næsten umenneskeligt krav. Vi stiller det i øjeblikket, men det er ikke ret fornuftigt. Det må dog være klart, at de, der har en studentereksamen, som af den ene eller anden grund ikke lægger lige op til det studium, de vælger, har et handicap, og det giver vi så tillægsprøver for, men de får derigennem et dobbelt handicap; de skal nemlig ved siden af det sædvanlige pensum også klare tillægsprøverne.

Det er derfor, jeg tror, vi simpelt hen må ind på andre måder at sluse folk ind på, som ikke har den bedst mulige forberedelse — og jeg synes, de skal ind, mange af dem. De kommer tit med nogle meget stærke motiver til, at de netop vil studere det, som de måske ikke har lagt op til ved deres tidligere eksamen. Men det skal ske på en ordentlig og fornuftig måde, og dér tror jeg altså på et langsommere indslusningsforløb,

hvor de kan tage nogle af deres supplerende uddannelser f. eks. ved at plukke noget mere HF-stof, hvilket er en af mulighederne — der findes andre — og eventuelt plukke det uden for de højere læreanstalters rammer, hvor det kan plukkes forholdsvis billigt, men hvor det skal passes ind med de meget stramme studieplaner, som vi efterhånden mere eller mindre frivilligt bliver tvunget til at tage på universiteterne, og som er studieplaner for folk, der er meget hårdt engageret i lige nøjagtig det studium og, om jeg så må sige, er strømlinjede til det.

Det var den ene side af sagen. Det andet spørgsmål, som jeg tror, at ministeren må begynde at overveje meget alvorligt, er et spørgsmål, som er ubehageligt, og som vi alle tager i munden med lede og vederstyggelse. Nu, hvor vi diskuterer spørgsmålet om nye uddannelsers adgangsret og -mulighed til den højere uddannelse, rejser det sig virkelig endnu en gang afgørende: bliver vi ikke nødt til at foretage en vis sortering ved porten? Den er besværlig, vi kender dårligt nok kriterierne, vi ved dårligt nok, hvordan det skal gøres, men jeg tror, vi bliver nødt til at bede undervisningsministeren overveje endnu en gang, om man kan stopfodre en organisme som vor højere uddannelse, som i lange tider har været holdt hårdt med bevillinger — det begynder at lysne med bevillinger, men det tager nu tid at bygge huse og uddanne lærere. Jeg er bange for, at vi virkelig, samtidig med at vi diskuterer, hvordan vi skal bringe nye grupper ind, også bliver nødt til at se på, om der ikke var nogle enkelte stykker, som vi, også inden de begynder, kunne give et godt råd, nemlig: kære venner, jeres chancer for at få noget ud af det er ret små. Det kunne ske, I skulle spekulere på noget andet. Det hedder adgangsbegrænsning i sin stramme form. Jeg vil gerne have det oversat til: kan vi finde vej til at give folk et godt råd, så de ikke begynder på noget, hvor de kuldsejler, så har vi gjort dem en tjeneste, og det kunne jo ske, at det var ulejligheden værd at se, om vi kunne finde metoder til det.

Sigsgaard: Lad mig først sige, at det ikke i dag har været det væsentlige for mig, hvilken form for indslusning eller tillægsprøver, eller hvad vi nu vil kalde det, der

[Sigsgaard.]

skal til, for at folk med HF-eksamen kan få adgang til universiteter og højere læreanstalter. Det kommer vi jo sikkert til at diskutere en anden gang. Det afgørende for mig har været, at de må have mulighed for at få en sådan adgang. Når hr. Morten Lange nu her til sidst ligesom taler for, at vi nok må opretholde en eller anden form for adgangsbegrænsning, så forstod jeg hans bemærkning sådan, at det kunne være HF, han tænkte på i den forbindelse, om vi dog ikke skulle vente nogle år med at åbne yderligere, indtil vi har fået investeret noget mere i vore højere læreanstalter. Det er ikke sikkert, jeg har forstået ham rigtigt. Men hvis det skulle forstås sådan, vil jeg gerne sige, at jeg synes, tankegangen er lidt farlig, for vi må gøre os klart, at fra og med næste år uddanner vi på vore højere forbedringskurser en række folk, hvoraf en hel del ville være ganske udmærket kvalificeret til at studere ved de højere læreanstalter, og det ville være helt urimeligt, hvis vi skulle holde dem ude til fordel for studenter. Man kunne jo sikkert på den anden side finde en række studenter, der var mindre kvalificerede. Jeg tror ikke, det er en heldig måde at sortere på, og jeg håber ikke, det har været tanken.

Hr. Bernhard Baunsgaard fejlciterede mig for at skulle have sagt noget i retning af, at det gør ikke så meget med de faglige forudsætninger, når det gælder videreuddannelsen. Det har jeg altså ikke sagt på nogen måde. Det, jeg derimod mener, er, at man i dag i alt for høj grad lægger vægt på, hvor meget der er terpet, hvor mangeparate kundskaber der er proppet ind i hovedet på de ansøgere, der skal til at studere på vore højere læreanstalter, parate kundskaber, dere i meget, meget stor udstrækning alligevel glemmes, og at man lægger alt for lidt vægt på udviklingen af evnen til at tilægge sig viden, til at fremskaffe viden, til at ordne viden osv. HF skal efter studieplanen netop lægge vægt på at udvikle studieegnethed og hensigtsmæssige studiemetoder, og

HF skulle derfor være særdeles velegnet som grundlag for højere uddannelser.

Undervisningsministeren (Helge Larsen): Jeg vil blot lige sige til hr. K. B. Andersen og andre, der har været inde på spørgsmålet, at vi ved placeringen af nye HF-klasser naturligvis vil overveje, om de kan ligge på andre institutioner end seminarier og gymnasier. Det er klart, at en forudsætning må være, at man kan give uddannelsen det rette niveau.

Til hr. Robert Christensen skal jeg blot sige som svar på spørgsmålet, om den store tilgang til HF har betydet nedgang for gymnasiet, at det er svært at svare på, men der er egentlig ikke noget, der tyder på det. Tilgangen til gymnasiet har været stor i år, som den var det sidste år. Tilgangen til HF har også været stor. Jeg vil indtil videre nøjes med at drage den konklusion, at der er et meget stort behov for videregående uddannelse, og at HF-tilgangen altså tyder på, at vi nu har fået en adgangsvej mere til uddannelse, end vi har haft tidligere.

(Kort bemærkning).

Morten Lange: Jeg kan bekræfte hr. Sigsgaards mistanke. Han havde virkelig misforstået mig totalt. Jeg havde bestemt ikke tænkt mig, at HF-adgang til universitetet skulle udskydes på grund af almindelige fordøjelsesbesværligheder.

Hermed sluttede forhandlingen.

Den næste sag på dagsordenen var:

Forespørgsel til økonomiministeren og ministeren for nordiske anliggender samt europæiske markedsanliggender af J. O. Krag, H. C. Toft, Damsgaard, Else-Merete Ross, Aksel Larsen og Bundgård:

„Hvilke oplysninger kan økonomiministeren og ministeren for nordiske anliggender samt europæiske markedsanliggender give om den markedspolitiske situation?“